

ISSN 1220-5761

**PUBLICATIE SAPTAMINALA EDITATA DE
GRUPUL PENTRU DIALOG SOCIAL**

ANUL III • Nr. 27(128) • 10-16 IULIE 1992 • 16 PAGINI • 30 LEI

GABRIELA ADAMEȘTEANU

PREA SFINȚITUL TEOCTIST ÎȘI PREGĂTEȘTE GHIPSUL

Între alte cadouri (intirziate), tranziția ne-a adus și obiceiul (medieval) al metamorfozării regilor în sfinți. Și chiar a eroilor martiri, a Jeannei d'Arc, de pildă, a cărei siluetă fragilă, înălțată pe rug, îndureroasă marea suferințele școlărilor și ale iubitorilor de muzică și literatură.

Pentru că ridicarea în ceramă a unui gram în plus emoției autentice pe care o inspiră figurile bine păstrate într-o memorie colectivă. Confuzia vădită între spațiul riguros al istoriei și cel înalt al religiei nu servește decât politicienilor. Până la Dumnezeu te mănincă sfinții, iar până la sfinți drumul e lung, vederea și se încetășează, ca după o anumită vîrstă, trăsăturile sfințite se abstractizează, lungile, cum se știe, după canonul bizantin. Cîț privește păcatele omenesci ale unor astfel de ființe atestate istoric, o sfințire ca aceea recant oficială la Putna ne împinge într-o adevărată dilemă: 1. Sau sfințim și păcatele celor prea omenesci și prea cunoscute ale lui Ștefan, de pildă, probă de astrăcut, însă, chiar pentru toleranța Bisericii Ortodoxe. 2. Sau încetăm a mai vorbi despre ele, în linia deprinsă mai ales în ultimii 45 de ani, potrivit căreia ceea ce nu ne convînge nici nu există. Iar în privința trecerii sub tăcere, soborul de preoți oficiali de la Putna și mai ales prea sfințitul patriarh Teoctist au un excelent antrenament, de pe vremea cînd cu intelocpciune au trecut cu vederea peste amănuntul martirizării altor biserici. Un candidat la candidatura prezidențială ar avea însă acum, în anul de grație 1992, un serios handicap cu un curriculum vitae atât de încorcat de doamna și domnița, precum Ștefan cel Mare, devenit ulterior și cel Sfînt. Deși, paradoxal, în această vară instituția prezidențială este într-o strînsă competiție de dezvoltare cu leul - de n-or fi decît ultima dovadă, faptul că am ajuns și la Violet Sălăgean, șef p.c.r. al presei antedemocrate, proaspăt pretendent al Palatului Cotroceni, binocuvîntat de Sergiu Andon pentru crucea pe care tocmai și-a luat-o în spate. Absența unei elite politice (în speță a categoriei de lider politic) este motivul pentru care toți cei care au „activat pe tîrîmîm muncii obștești” într-o colaborare mai strînsă sau mai puțin strînsă cu puterile oculte să se simtă îndreptății în această clipă să se prezinte la originalul concurs: cine va duce mai departe crucea României? Dar poate n-ar trebui să ne mire într-otit inflația de candidați la prezidenție, pentru că antecesorii (Ceaușescu și Iliescu) le dau toată îndreptățirea: e greu să faci mai mult rău și mai multe gafe decît au făcut ei.

Și n-or fi deloc exclus ca după un timp eternul patriarh Teoctist să ajungă și la canonizarea prezidențială. Sau a altor înalte persoane publice. Sau la orice alt fel de surprize pe care ni le poate pregăti simțul politic de excepție (deja recunoscut în presă) al șefului Bisericii Ortodoxe. Sigur că, în România, Biserica Ortodoxă ar mai avea destule de făcut - de la ajutorarea societății civile, pînă la acțiunile umanitare și filantropice de care atîta dintre semenii noștri aflați în suferință ar avea nevoie. Atîta doar că Biserica Ortodoxă, al cărui hobby este politica, nu-și pierde vremea cu astfel de lucruri, mai ales de cînd revoluția română a făcut din ea o vedetă a micului ecran. A lucra mai mult, eventual în smerenie și tăcere, ar fi un indemn care nu i-ar spune nimic.

Este însă desigur parțial inexact a vorbi global despre Biserica Ortodoxă Română, tocmai acum cînd înainturii său începe să se contureze un mic pluripartidism și se produce o anumită corectare a liniei sale politice, vizibilă începînd cu vizita în țară a Regelui Mihai, pe care a facilitat-o. În acest moment, cînd deasupra capului prezidențial Iliescu, susținut doar de partide nefotogenice (F.D.S.N., P.R.M.), începe să pîlpăie semnul rău-prevestitor care îl marca pe Ceaușescu în toamna lui '89, probabil că se reordonează și grupările puterii. Și, în ciuda listei prea lungi de candidați, în care nici favoritul curselor, candidatul unic C.D., d-l Emil Constantinescu, nu este încă suficient conturat, e posibil ca și prea sfințitul Teoctist să-și pregătească ghipsul. Pregătindu-și bineînțeles, lui și instituției sale, un loc cit mai în față, în viitorul stat de drept.

Celor care vor vedea aici doar un scenariu necuviincios și neredibil, dar care totuși se mai întreabă de ce o fost nevoie, acum, de canonizarea de la Putna, li se poate răspunde nu doar că ne aflăm în campanie electorală, ci și că astfel de spectacole reprezintă cea mai simplă cale de avocare (momentană) a marilor probleme.

ROMÂNIA ARE NEVOIE DE INDIVIDUALISM, NU DE CHARISMĂ

— interviu cu politologul
american KEN JOWITT —

pag. 8-9

APEL DIN TIMIȘOARA

pag. 5

URBANISM:

ALEXANDRU BELDI-
MAN, S. IGNAT, V. MI-
TREA, T. O. GHÎOR-
GHIU, ȘTEFAN LUNGU,
ȘERBAN NADEJDE

PUNCTE DE VEDERE APARUTE
ÎN ACTIVITATEA DE PROIECTARE
PENTRU ZONE PROTEJATE CU
VALOARE DE PATRIMONIU

CHIMEI HAMADA - A-ro-ra... 1974

Japanese Prints, 1950-1990

Din sumarul numărului viitor:

- DOSAR „22” — Anchete, interviuri, comentarii cu privire la situația medicinei românești
- ACCENT de MIHAI ȘORA
- ERNEST H. LATHAM jr. — „Cultura română: Quo vadis?”
(o perspectivă americană)

P.N.L.-A.T. îl consideră pe EMIL CONSTANTINESCU un candidat cu atu-uri

Dinu Patrieiu, care a ținut obisnuita conferință de presă de marți 7 iulie, împreună cu Daniela Crăsnaru și Raymond Luca, se dovedește a fi învingătorul în lupta internă din P.N.L.-A.T., în afară de cei trei, Comitetul Director P.N.L.-A.T. mai este compus din René Radu Polierat, Horia Rusu, Mihai Carp, Gheorghe Toduță, Călin Popescu Tăriceanu tocmal și-a dat demisia din Comitetul Director, iar o astfel de demisie provoacă automat punerea în discuția Comisiei de Arbitraj și Conciliere pentru excluderea ulterioară din partid. Istoria, se știe, o scriu învingătorii și politici învingătorii din P.N.L.-A.T. un grup de interese financiare ține altul decât V. Cătarău a încercat să controleze politica partidului, prin intermediul unor membri ai Comi-

teului Director. Numai că, la congresul din mai de la Polana Brașov, Radu Cătarău și Andrei Chiliman, doi sateliti ai grupului „ocult” (Cătarău-Borolanu) nu au mai fost alesi în Comitetul Director, modificând, în consecință, raportul de forțe și slăbind influența lui V. Cătarău. Au urmat episoadele „Athene Palace”: aici, în camera lui V. Cătarău a fost convocat Dinu Patrieiu de cel-patru, după izbucnirea scandalului financiar al Firmei Alpha Construct, declanșat de primul general, d-l Criș Halaleu. Pus să aleagă între a-și anunța singur retragerea din partid, sau a fi dezavuat public, Dinu Patrieiu a ales prima variantă, care a putut da opiniei publice românești iluzia unui fair-play și a unei eleganțe de comportament pe care, de pildă, ministrul

francez Taple, de curind implicat în Franța într-un scandal asemănător, nu o avusese. În fapt, însă, D. Patrieiu cedase doar temporar unui santaj și după ce a reușit să pună mâna pe un raport învinsitor al Gărzii Financiare (deși ancheta declanșată de primarul Halaleu va confirma) a încercat să revină în Comitetul Director, unde nu a mai fost primit. Oricine poate să judece singur dacă acestea fiind feli de citi) faptele, ar fi vorba de un conflict politic (cum a afirmat D. Patrieiu) sau de unul interpersonal, cum l-a citit presa. Tot potrivit d-lui Dinu Patrieiu, Federația Liberală, protecția de grup de la Athene Palace, era determinată doar de motivele personale, de interesele mercuriale, pe termen scurt, ale lui V. Cătarău, de a se afla el mai aproape de cercurile politice ale puterii (liberale, se înteleze) și chiar de a le controla.

● Plicarea „grupului ocult” (din care nu face realmente parte Călin Popescu Tăriceanu, mai degrabă victimă și instrument al lor) nu va însemna sărăcirea partidului (s-a spus în continuare) și căruia membri posedă explozivi forșiere, sicliere de confecții, ferme zootehnice, peste 100 de societăți comerciale etc. P.N.L.-A.T. are o bază socială în devenire — middle class — segmentul social al întreprinzătorilor. „Balonul senzaționalului” pe care urma să-l dezumfle conferința de presă a mai fost realimentat (stab) cu datele cunoscute ale presunșilor convorbiri D. Patrieiu/Virgil Măgureanu. D. Patrieiu (un amator în politică, precum se autocaracterizează) susține a fi avut intințiri în jurul partidului și a declarat chiar: „m-am vrea să ajung la mîna dumneavoastră”. E drept că și d-l Patrieiu a fost timp de 24 de ore pe culoarele din strada Pavernei și este convins că majoritatea sefilor de partid au avut astfel de discuții cu seful S.R.I. „Nu cred că e bine pentru țară să llescu să participe în cursa prezidențială” ar fi spus D. Patrieiu, iar Virgil Măgureanu a răspuns: „De acord”. (V. Măgureanu a negat existența acestei discuții.) Iar președintele llescu ar fi fost chiar pe punctul să renunțe la o nouă cursă prezidențială (???) numai că vizita lui Eagleburger l-ar fi hotărât din nou.

● Cei trei membri ai Comitetului Director P.N.L.-A.T. au anunțat că partidul lor vrea să se implice în campania electorală a candidatului unic al Convenției, d-l Emil Constantinescu, al cărui succes este important nu numai pentru reușita Convenției în alegerile prezidențiale, ci și în cele parlamentare. Implicarea partidului nu va însemna doar cotizarea în contul pe care d-l Emil Constantinescu l-a deschis pentru campania electorală, ci și printr-o ofertă de staff specializat, o echipă de absolvenți ai Facultății de poliologie, care să lucreze la imaginea publică a d-lui Emil Constantinescu. Pînă acum nu a fost luată în discuție propunerea de buget a P.N.L.-A.T. de 112 mil. pentru campania electorală a Convenției, dar P.N.L.-A.T. își exprimă convingerea că d-l Emil Constantinescu este un candidat cu atu-uri și anume: 1. Faptul de a fi fost membru de partid, ceea ce va atrage voturile acestei categorii 2. Faptul că știe să-și adapteze modul de a vorbi cu fiecare dintre oamenii (și categoriile sociale) cu care se întîlneste 3. Este posesorul unei logici ferme, clară și creia va fi un cislitator în întîlnirea cu Ion llescu. 4. Este necunoscut, și într-un timp atât de scurt nu va mai putea fi strepit cu noroi. (G. A.)

ERATA

În numărul trecut al revistei s-au strecurat două regretabile greșeli (pentru care ne cerem scuze). În cadrul grupului Fundația Soros — doi ani de activitate în România: 1) în articolul O carte de referință, din pag. 13, în loc de „transiția de la societatea tribală, deschisă sau închisă” se va citi „transiția de la societatea tribală, colectivită sau închisă”; 2) în cadrul interviului cu Sandra Pralong, intitulat Intr-o democrație nu există un adevăr absolut, în loc de „Treaba noastră e să ajutăm partidele politice” se va citi „Treaba noastră nu e să ajutăm partidele politice”. (Red.)

IMPORTANT

Revista noastră asigură contractarea unor abonamente avantajoase la sediul redacției. Doritorii se pot abona în următoarele condiții: costul unui abonament ridicat de la sediul redacției (cu posibilitatea păstrării exemplarelor neridicate la timp) este de 310 lei pe trimestru (deci cu o reducere de 14% în raport cu costul real).

Abonamentele pot fi expediate și prin poștă, dar la costul final se vor adăuga cheltuielile poștale. Costul abonamentului va fi de 430 lei pe trimestru (adică o reducere de 14% + 120 lei cheltuieli de expediție).

Redacția „22” îi anunță pe pensionari că beneficiază de aceeași reducere de abonament la revista „22” ca și elevii, studenții, cadrele didactice, foștii deținuți politici și veteranii de război. Ca urmare, costul unui abonament pe trei luni la revista „22” pentru cititorii din categoriile amintite va fi doar de 260 de lei (indiferent dacă se expediază în București sau în provincie, diferența de preț urmînd a fi suportată de Institutul pentru Democrație în Estul Europei cu sediul la New York). Cei interesați sînt rugați să expedieze prin mandat poștal suma de 260 de lei (pe adresa: Revista „22” număr 45-10-35-32, B.C.R. Filiala sector 1, Str. Londra nr. 10) și un talon de pensie (pe adresa: Revista „22”, Calea Victoriei 120, sector 1, București, pentru Serviciul de Difuzare).

Cititorii din străinătate se pot abona la Revista „22” depunînd costul abonamentului în contul nr. 47218 16 00030 — B.C.R., sector 1, str. Londra nr. 10 (cu specificația: pentru Revista „22”) sau trimițînd un cec (money order) pe adresa: Revista „22”, Calea Victoriei 120, cod 70179, sector 1, București, România. Costul unui abonament pentru zona europeană este de 72 dolari pe an (36 dolari pe 6 luni, 18 dolari pe trimestru) sau echivalentul în orice monedă convertibilă (120 DM anual, 60 DM pentru 6 luni, 30 DM trimestrial, 400 franci francezi anual, 200 franci pentru 6 luni, 100 franci trimestrial).

Pentru celelalte continente, prețul unui abonament este de 80 dolari anual, 40 dolari pe 6 luni, 20 dolari trimestrial.

Expedierea revistei se face de către redacție. În costul abonamentului sînt incluse și cheltuielile de expediție.

Redacția Revistei „22” anunță că își rezervă exclusivitatea pentru difuzarea revistei în străinătate. Orice altă difuzare prin intermediul difuzorilor de presă neautorizați de redacția Revistei „22” este interzisă.

Anunțăm difuzorii individuali și firmele specializate interesate în difuzarea revistei „22” că oferim un comision de 25%.

Adresăm cititorilor noștri rugămîntea de a ne da informații despre modul cum se difuzează revista „22” în localitățile lor.

Un mijloc simplu și comod de a vă procura cărțile HUMANITAS este de a vă adresa serviciului său de expediție prin poștă. Pentru aceasta nu trebuie decît să alegeți titlurile care vă interesează, să completați cuponul de comandă de mai jos și să-l expediți pe adresa:

EDITURA HUMANITAS

Oficiul Poștal 37, C.P. 223, București

vor aparții:

- EMIL CIORAN, *Tratat de descompunere*, 250 lei;
 - EMIL CIORAN, *Ispita de a exista*, 200 lei;
 - JACK HIGGINS, *Pactul cu diavolul*, 270 lei;
 - EUGENE IONESCO, *Note și contranote*, 265 lei;
 - EUGENE IONESCO, *Război cu toată lumea*, 2 vol., 765 lei;
 - CONSTANTIN NOICA, *Mathesis sau bucuriile simple*, 75 lei;
 - MIRCEA VULCANESCU, *Ultimul cuvînt*, 200 lei;
 - MIRCEA VULCANESCU, *Nae Ionescu. Așa cum l-am cunoscut*, 200 lei;
 - ALBERT EINSTEIN, *Cum vîd eu lumea*, 250 lei;
 - A. de TOCQUEVILLE, *Despre democrație în America* (vol. 1), 299 lei;
 - FRANÇOIS FURET, *Reflecții asupra Revoluției franceze*, 285 lei;
 - ARISTIIA NEGREANU, *Dicționar de expresii francez-român*, 250 lei;
 - PIERRE MANENT, *Istoria intelectuală a liberalismului*, 199 lei;
 - GHITA IONESCU, *ISABEL de MADARIAGA, Opoziția*, 303 lei;
 - LIVIU IOAN STOICIU, *Jurnalul unui martor. 13-15 iunie 1990*, 360 lei;
 - CHRISTIAN HEN, *JACQUES LEONARD, Europa*, 150 lei;
- Titluri apărute, încă disponibile:
- MIRCEA CIOBANU, *Convorbiri cu Mihai I*, 230 lei;
 - EMIL CIORAN, *Amurgul gîndurilor*, 140 lei;
 - EMIL CIORAN, *Singurătate și desin*, 295 lei;
 - MIRCEA ELIADE, *Sacru și profanul*, 175 lei;
 - VLAD GEORGESCU, *Istoria românilor*, 350 lei;
 - ALAIN MONCHABLON, *Cartea cetățeanului*, 85 lei;
 - JACQUES MONOD, *Hazard și necesitate*, 65 lei;
 - IVOR PORTER, *Operațiunea „Autonomous”*, 87 lei;
 - EVGHENI ZAMFIATIN, *Noi*, 60 lei;
 - HENRYK KURTA, *Operațiunea „Gram”*, 125 lei.

Ilustrăm acest număr cu reproduceri din expoziția „Gravură japoneză 1950-1990”, deschisă la Muzeul Național de Artă București.

TIA ȘERBĂNESCU

SURPRIZE PROASTE

E greu de depistat o coerență în viața politică a ultimei săptămâni și — cu atât mai puțin — vreo nuanță „mobilizatoare”, aptă a stării vreun entuziasm. S-ar zice chiar că se accentuează o discrepanță între apatia publicului și agitația politică. Cu atât mai mult cu cât mișcările contradictorii n-au lipsit din nici o parte, având darul de a crea fie impresia de superficialitate, fie de măsluire. În timp ce președintele I. Ilescu pare căzut de-a binelea în narcisism marxist-leninist, iar partidele slujitoare i se aliniază pe rând în spate, partidele mici, nesigure și cu o identitate ambiguă, fac navața între blocurile politice mai puternice, încercând să ghicească de unde va sări norocul. Cîteva partide traversează, în plină febră pre-electorală, momente de criză, argolii, interese, trădări și cite altele la iveală, în ședințe care ne semnalează divergențe în cascadă:

la P.U.N.R., excluderi la P.N.L.-A.T., la U.D.C. sau la M.E.R. Motivele adevărate sînt spuse pe jumătate și ne îngăduie să observăm cum viața multora din partide repetă, ca-ntr-o obsesie națională, veșnică dorință de putere (oricît de fărîmițată) și veșnică încercare de chiverniseală. Ceva rușinos și necurat caracterizează, din păcate, viața politică românească în care tot timpul se produc dezamăgiri, contrarietăți, fraude, vulgarități. Cert este că electoratul, atît de încurcat și pe care mulți se înghesuie să-l ferească prin propria lor persoană în chip de candidați de toate rangurile și soiurile, are toate motivele să se simtă frustrat. E ceva normal în această agitație larvară politică, în care se întimplă mereu surprize proaste. Dacă privim, după doi ani de la alegeri, „cistigul” politic înregistrat de partide, avem toate motivele să constatăm că, din

cele peste două sute înregistrate, abia douăzeci au o viață cit de cit activă — și, din acestea, abia cîte una concludentă. Opoziția democratică grupată în Convenție are cîteva partide într-adevăr puternice (în primul rînd P.N.Ț.C.D., P.A.C., U.D.M.R.), dar și cîteva aflate în clarificări (P.N.L.-A.T., U.D.C.). Favorizată de sciziunile din Front, Convenția a avut cîmp liber de acțiune spre a-și pregăti o campanie sigură de succes. Din păcate, și-a lrosit o bună parte din șanse — considerîndu-se probabil irezistibilă doar pentru faptul că există. Vom vedea dacă e suficient. În pragul unei campanii electorale despre care premierul Stolojan spunea că nu avem voie s-o ratăm, viața politică românească suferă în continuare de imaturitate și incoerență. N-ar

fi de mirare ca și noul parlament să reflecte acest lucru, avînd în vedere ce inconsistentă și, pe alocuri, ce derizorie este oferta politică actuală. Abia de poți număra pe degete cîteva lideri politici care par serioși. În rest, indivizi care și-au făcut din politică o ocupație de „acoperire”, fie a trecutului scandalos, fie a incompetenței, fie chiar a vanității. Ar trebui, totuși, ca toți acești amatori de funcții să fie supuși măcar unui control medical, pentru că spectacolul pe care-l oferă mulți dintre ei este jalnic. Sigur că, de la o vreme, el se desfășoară oarecum în gol, dar din păcate e atît de jos, încît dizolvă orice interes pentru politică și pentru actul civic, agravînd o neîncredere ce tinde să se generalizeze, așteptînd orice inițiativă. Tocmai cînd nu aveam nevoie de așa ceva.

CUM FUNCȚIONEAZĂ NOILE INSTITUȚII

HORAȚIU PEPINE

La colocviul organizat de P.A.C. la alțiștitul săptămîni trecute, un jurist a făcut un inventar extrem de amănunțit al obiectivelor de la textul legii în organizarea și funcționarea principalelor instituții, la care s-au adăugat încălcările ale Constituției, interpretări eronate și abuzive. Faptele nu erau ierarhizate, ci prezentate într-o listă lungă care își propunea să arate cît de departe sîntem încă de statul întemeiat pe drept. Înșiruirea o cuprins și detaliile despre felul cum au fost numiți membrii Curții Constituționale. Referențial la o parte implicațiile politice și arăta doar cum au fost încălcate prevederile legii de organizare și funcționare a Curții. Nu e deloc indiferent că tocmai candidatul care a intrat mai multe voturi a fost numit numai pe trei ani și, invers, cel cu voturi mai puține a primit investitura maximă. Dar abia de aici încolo ce se întimplă e semnificativ.

Curtea Constituțională a început să lucreze. A judecat patru cauze pînă acum și a respins toate contestațiile. Una privind o modificare a legii societăților comerciale și altele trei legate de legea electorală. Prima ne interesează mai puțin. Era vorba acolo de a decide dacă e constituțional să interzică numirea unor persoane care sînt rude apropiate în conducerea unor societăți cu activități asemănătoare. Curtea a decis că este. Mult mai interesante sînt celelalte contestații și mai cu seamă aceea care pune sub semnul întrebării constituționalitatea pragului diferențiat pentru coalițiile de partide. S-au reluat în principiu argumentele formulate și în planul Adunării. Pe scurt: dacă în Constituție se stabilește egalitatea votului, atunci legea alegerii Camerei Deputaților și Senatului încalcă acest principiu prin articolul 91, care spune că o coaliție de partide trebuie să obțină 8% din voturile exprimate pe întreaga țară. De ce? Pentru că egalitatea votului se răsfrînge și asupra rezultatelor lui și o listă prezentată de o coaliție va avea nevoie de mai multe voturi decît o listă a unui singur partid. Sau, altfel spus, voturile oferite coaliției au putere mai mică decît cele oferite unui partid, și iată că ne întorcem prin acestea în epoca colegiilor și a votului censitor. Contestația formulată de

domnul Frunda a fost semnată de 51 de deputați de la U.D.M.R., P.N.Ț.C.D. și F.S.N. Iată un spectru politic destul de larg. Binăntele, numărul semnatarilor nu ar fi fost suficient pentru a impune ideea în ansamblul Adunării, dar distribuția lor indică un sprijin politic semnificativ. Cînd domnul Petre Roman declară unui cotidian din Italia că F.S.N. și Convenția Democratică au cîteva lucruri în comun, urmarea o anumită strategie propagandistică care în interior trebuia sprijinită prin inițiativa concrete. Nu este, de altfel, singurul semnal pozitiv venit din partea F.S.N. De la votul pentru decalarea alegerilor generale de cele prezidențiale și pînă acum, intenția de apropiere a luat forme multiple. Nu au lipsit nici declarații (neoficiale) că F.S.N. nu agreează la rîndul său actuala Constituție și că ar intenționa să sprijine în viitor ideea unei republici parlamentare și să modifice statutul mai multor instituții cum este și Curtea Constituțională, care uzurpă pur și simplu dreptul puterii judecătorești de a-și exercita controlul asupra legislativului. Punctul maxim al acestei apropieri pre-electorale ar fi în intențiile F.S.N. un pact de neapăsare încheiat cu Convenția Democratică. Greu de obținut atîta timp cît ar interzice Convenției să critice guvernările anterioare. F.S.N. cere prea mult și oferă prea puțin. În timpul dezbaterilor de la Cameră, F.S.N. ar fi putut să sprijine cu sanse de reușită cererile majore ale Opziției, adică cele legate de semnul electoral și de pragul diferențiat. Nu a făcut-o din motive lesne de înțeles. A semnat însă contestația adresată Curții Constituționale, care nu avea urmări directe, intrucît, în situația în care Curtea ar fi acceptat o blecție de neconstituționalitate, articolul cu pricina se întorcea în planul Parlamentului. Și de-abia de atunci F.S.N. ar fi fost pus într-o mare dificultate. Curtea a judecat această cauză săptămîni trecută și a respins contestația cu unanimitate de voturi. Domnul Vasile Geonea, președintele Curții, ne-a declarat că pragul electoral progresiv nu încalcă principiul egalității votului, deoarece o coaliție reunește mai multe grupări politice. Argumentul acesta este, evident, foarte subtil. Coalițiile adună mai multe partide, dar prezintă o singură listă. Pe de altă parte, nu se poate accepta ca serioasă ipoteza că

Junichiro Sekino — Tokase River (1975)

fiecare partid vine în coaliție cu electoratul său care este stabil și bine cunoscut dinainte. Or, tocmai aceasta este una din marile probleme: partidele nu și-au identificat bine electoratul. Argumentația domnului Geonea pleacă de la o supoziție nedemonstrată și care, la o mai atentă privire, este chiar infirmată de practica socială. Alți logici textelor juridice, cît și realitatea social-politică imediată îndreptătesc pe cei care vorbesc despre discriminare. Un singur argument mai însemnat a invocat domnul Geonea și, de altfel, este și unicul care poate fi luat cu adevărat în serios: acela că și în alte părți există praguri diferențiate.

Argumentul de drept constituțional comparat este însă valabil numai atunci cînd se adecvează realității social-politice locale. Într-un timp cît la noi pragul a fost rezimțit ca o discriminare, nu ne este permis să ne căutăm argumentele pe altura. Domnul Geonea știa de la bun început un lucru: problema nu poate fi dezlegată cu argumente strict juridice. Ar fi avut de ales între a căuta o soluție cu o bază de argumentație mai largă, sociologică, și a soluție de inspirație politică. A ales-o pe cea din urmă și întregă Curtea a votat așa cum ne așteptam cu toții, adică pe placul celor care i-au numit.

DESPRE DEFINIREA ABUZULUI POLITIC AL PSIHIATRIEI ȘI ALTE CHESTIUNI LIMINARE

ION VIANU

În două numere succesive ale acestei reviste (din 19 și 26 iunie) a apărut o cuprinzătoare dăru de seamă a Magdei Cărnei, consacrată recentului simpozion de sănătate mintală de la București. Am fost destul de preocupat de faptul că problema atât de dureroasă a abuzurilor politice ale psihiatriei este pusă în același mod, radical fals, cu care avem de luptat de aproape trei ani de când această problematică poate fi ridicată în mod public în România.

Dacă înțeleg bine, esența argumentării stimabilei publiciste este următoarea: nu există poate abuzuri politice, dar ele nu sînt dovedite, mai trebuie făcute cercetări etc. Înui să spunem (deoarece am avut ocazia să ne exprimăm asupra acestui lucru în repetate rânduri) că existența abuzurilor nu mai trebuie demonstrată, atestarea lor s-a făcut, de vreme ce chiar justiția română a reabilitat o serie de victime, și altele vor primi ce li se cuvine, să sperăm, în scurt timp. Că doamna Cărnei găsește aceste luări de pozitie, în favoarea victimelor, „excesive” este o chestiune care o privește pe dînsa și pe cel care judecă la fel; în ceea ce ne privește, și aceasta este o opțiune ideologică fundamentală, socotim că prioritatea este apărarea victimelor și nu menajarea unor susceptibilități care, în orice caz, nu privesc breșta în totalitatea ei, ci un mic număr de indivizi corupți.

Ceea ce ne interesează și nu a fost stabilit încă este legătura anumitor psihiatri cu represivitatea și cu organele ei specifice, nefiind elaborată în România o definiție a abuzului politic al psihiatriei. Întrucît am reflectat de un număr de ani la această problemă, îmi îngădui eu să propun una în modul următor:

Există un abuz politic al psihiatriei ori de cîte ori un individ, bolnav mintal sau sănătos, sau un grup de indivizi bolnavi mintali sau sănătoși sînt obligați să sufere tratamente, internări sau sint chiar numai înregistrați ca bolnavi mintali de către un psihiatru sau de către o instituție psihiatrică acționînd sub presuncea unor autorități politice sau politicești în scop de intimidare, de reprimate sau în numele unei ideologii.

Acastă propunere poate fi supusă discuției, dar se va vedea că ea rezistă criticilor, în măsura în care este făcută de oameni în același timp competenți și de bună-credință.

Nu pot să nu relev humorul (avoluntar?) al autoarei care socotește că... „istoria psihiatriei românești recente rămîne la dispoziția pașunilor personale și a unor grupuri de interes și de presune”. Știe oare doamna Cărnei că, în chiar zilele care au urmat frumoselor discursuri de la congresul pe care îl analizează, membrii Asociației psihiatrilor liberi care s-au angajat pe calea dificilă a denunțării abuzurilor au continuat să primească amenințări cu moartea, care au culminat cu mințirea cu un lichid roșu a unii de la intrarea casei doctorului Tculescu însoțită de cuvintele: „Te vom distruge”! Este cel puțin o tristă ironie a sorții că poziția apărătoare de distincția poeziei este foarte apropiată dacă nu identică cu a celor care exprimă pe față dorința lor mirsăvă de a desființa fizic sau cel puțin de a reduce, prin înșelăciune, la tăcere pe acela al cărui singur beneficiar ar fi satisfacția de a aduce în lumina adevărului și practică ce nu dezonorează numai medicina, ci și memoria colectivă a acestui popor. Se cunoșc motivele pentru care cercetarea abuzurilor psihiatrice este extrem de laborioasă și chiar frustrantă, căci va trebui odăi să ne resemnăm cu faptul că întregul adevăr nu va fi, pesemne, niciodată cunoscut. Dar putem să ne îngăduim totuși să vom întreprinde odăi măcar un vîrf din acest aisberg al rușinii.

Desigur, o societate ca aceea comunistă românească a fost împinzită de informații; dar ea profesia care își trage însăși substanța ei din confidențialitate și din respectul secretului individual a putut fi infiltrată de denunțatori și de unele doctele ale represivității este o oroare față de care trebuie să fim deosebit de sensibili. Regret că trebuie să pledez pentru a asemenea evidentă.

Una din crimele cele mai mari împotriva spiritului este negaționismul. Acest cuvînt arecun barbar, dar pe care trebuie totuși să-l introducem în cele din urmă în limba română, servește pentru a desemna negarea realității istorice și unor grave delictive; de pildă, a existenței lașărilor de concentrare naziste și a exterminării unor întregi populații de către nazii în timpul celui de al doilea război mondial. Desi internările psihiatrico-politice nu au avut nici înfăptuirea și

nici gravitatea, holocaustului, ele constituie o realitate obiectivă nu mai puțin palpabilă și pe care oamenii nevinovați au simțit-o în însăși ființa lor profundă, în oroarea azilurilor românești; în deiașă asupra lor e prin urmare o atitudine negaționistă; oamenii care tin la reputația lor și la conservarea unei anumite tinute morale ar trebui să ia aminte cînd exprimă asemenea neavenite dubii.

REFLECȚII „POST EVENTUM”

ANDREI CORNEA

Dacă, din punct de vedere al oportunității politice, desemnarea d-lui Emil Constantinescu drept candidat unic al Convenției Democratice la demnitatea prezidențială a putut suscita diferite îndoieli — întemeiate ori nu —, din punct de vedere formal s-a lăsat a se înțelege că totul a fost perfect sau aproape: procesul desemnării ar fi fost democratic în modul ireproșabil, „unic în analele democrației noastre” — a susținut cu emfază d-l C. Ticu Dumitrescu („22” nr. 26/1992).

Ei bine, cu tot regretul, trebuie să spun că nu mi se pare că lucrurile au stat chiar așa. Audierea candidaților s-a făcut cu ușile închise, întreprinindu-se un secret ce, de altfel, nu a durat mai mult de o zi. Publicului și presei, ce ar fi avut toată îndreptățirea să știe de ce un candidat este preferat altuia, li s-a interzis accesul în sală. Întă de ce, sub aspectul transparenței cel puțin — firească parte a democrației —, sediinta de investitură a Convenției s-a dovedit a fi mai prejos decît Convenția națională a PSN-ului din primăvară. Este un fapt regretabil, ce trebuie însă recunoscut.

Auto-complezența unora dintre liderii Convenției Democratice este cu atât mai puțin la locul ei, cu cît din diferite relații, reiese fără nici o îndoielă că s-a încercat (și s-a reușit) descalificarea d-lui Manolescu prin întrebări agresive și ininteligente. În cea mai bună tradiție a fesenismului glorios din anul '90-'91. Spre exemplu, s-l acuza pe președintele PAC-ului de presupuse legături privilegiate cu Partidul Socialist Francez sună ridicol, chiar în situația cînd zvonurile pe care se întemeiau acuzațiile ar fi fost adevărate. Căci nu-i o rușine a avea legături cu acest partid — s arătat-o îndestulător Mircea Iorgulescu. Dar atunci cînd reproșurile vin din partea unui social-democrat, precum d-l Avramescu, sîntem martorii fie și unor grave deficiențe în cultura politică a celui de mai sus, fie și unei refe intenții anterioare oricărui argument. Cît despre învinuirile de „trotchism” aduse lui Mihnea Berindei — presupusul „om” al PAC-ului la Paris —, acestea tin de cea mai josnică retorică a calomniei cu care ne obișnuisem cîndva anumite „părți ale presei”.

În fapt multe dintre relațiile martorilor (pentru a nu mai evoca și stenoograma publicată de *Evenimentul zilei*) sugerează o animozitate de principiu din partea unor electori (mai ales aparținînd partidelor „istorice”, AFDP-ului) împotriva d-lui Manolescu, animozitate sub care nu este foarte greu de întrezărit anti-intelectualism, felurite complexe de inferioritate, în general reacții pe care nu am fi dorit să le întîlnim în cadrul Convenției. Despre ce este vorba?

Nicolae Manolescu — unul dintre cei mai importanți critici literari ai noștri, cadru universitar, totodată membru PCR și fiul unor deținuți politici — părea să exemplifice cazul relativ rar al intelectualului care, pînă și în vremea lui Ceaușescu, a reușit să-și impună valoarea și a bucurat de o mare notorietate, fără să fi făcut compromisuri semnificative cu Puterea; el părea să-i desfiidă pe cei ce considerau și consideră că, sub regimul comunist, succesul public se însoțea în chip necesar cu o f—g sau o alta de colaboraționism, iar refuzul acestuia atrîngea, la fel de necesar, marginalizarea totală. Președintele PAC-ului lăsa a înțelege, prin viața și opera sa, nu numai că în regimul comunist se putea trăi și onest, dar și că onestitatea nu era în chip absolut legată de păstrarea forțată a tăcerii. Mai mult, neapartenența sa la PCR părea a-l lipsi de îndreptățire, pe de-o parte,

pe cei care s-au obișnuit să —ună în exclusivitate pe seama fostului regim eșecul profesional, ori neîmplinirea vieții, pe de altă parte, pe cei care și-au justificat orice colaboare și chiar orice abjecție cu pretextul nevoii de afirmare profesională.

Dimpotrivă, d-l Constantinescu putea conveni mai bine tuturor persoanelor frustrate, purtînd complexe nemăsurabile. Dînsul reușise, de asemenea, bine în cariera științifică. Dar membru PCR fiind, ba chiar avînd „funcții” în BOB-ul facultății de geologie, el părea a fi făcut acel compromis necesar — nu exorbitant — care să-i „explice” succesul. Alături de el, toți marginalizații regimului se pot simți mai confortabil; ei pot chiar a-figa o ușoară condescendență; își pot spune, în sine lor, că ar fi reușit în carieră și viață și ei deopotrivă, dacă nu s-ar fi ținut sau n-ar fi fost ținuti deoparte. Cînd d-l Ticu Dumitrescu îl laudă pe Emil Constantinescu fiindcă după decembrie 1989 „a trecut de partea noastră”, simțim limpede ceva asemănător sentimentului de superioritate al celui ce s-a născut și a crescut într-o anumită religie față de proșpatul convert.

Întă, prin urmare, ce a stat probabil la baza respingerii unui candidat niciodată membru PCR, al cărui p—nți fuseseră deținuți politici și care, în ultimul timp, vădise și remarcabile calități de om politic, în favoarea unui candidat ce posedase carnetul roșu și al cărui „scor” politic e deocamdată alb: nu subtile jocuri de culise, ori interese obscure, ci un mînușchi de complexe și frustrări, nu prea bine camufiate sub haina unor argumente oțioase.

S-ar putea ca tocmai aceste date ale d-lui Constantinescu — atitudinea sa de a calma diferite aprehensiuni și frustrări — să-l facă un candidat redutabil. În esență, dacă actualul rector al Universității din București va și să-și creeze imaginea unui „om obișnuit”, nici mult mai rău, nici mult mai bun decît milioane de români, șansele sale ar putea deveni considerabile.

În ceea ce mă privește, desigur că îi doresc candidaturii Convenției succes și trebuie să-i oferim sprijinul adevărat și în formațiunilor pe care le reprezintă. Ion Iliescu a rămas înconjurat și susținut de tot ce poate fi mai retrograd în această societate: nostalgicii autoritarismului comunist, partizanii centralismului etatist, naționalismul extremist.

Totuși, nu ne este îngăduit să ne auto-complătim pentru democrația din Convenție, nici să lîngăm abaterile de la „fair-play”, dar și de la o raționalitate decentă, ce-și fac vizibilă prezența. Nu putem pretinde a ignora familia dintre argumentele justificative și anumite resorturi autentice, profunde, nemărturisite, oricît de mult ar supăra aceasta pe unele persoane. Dorita unitate a opoziției nu trebuie să presupună nici un unison apogeic, nici o tăcere de circumstanță, ci un dialog critic bazat în cît mai mare măsură pe fapte și pe adevăr. Cîci o victorie a Convenției, oricît de spectaculoasă, dar săvîrșită alături de adevăr, ar fi nu doar procară, dar și, în definitiv, inutilă.

TRANZIȚIA ÎNTRU VEST ȘI EST

AURELIAN CĂRĂUȚU

A trecut relativ neobservată recenta Reuniune anuală la nivel ministerial a Consiliului O.C.D.E. care s-a desfășurat la Paris în zilele de 18 și 19 mai. Interesul redus pe care l-a acordat presa în general nu este însă pe măsura importanței reale pe care întîlnirea din capitala Franței a avut-o în contextul actual al economiei mondiale și în special cu privire la tranziția ce are loc în Estul Europei. Aceasta din urmă a fost de altfel o temă de referință în toate luările de cuvînt precum și în comunicatul final al Reuniunii, destinată în principal să analizeze rolul pe care Organizația de Cooperare și Dezvoltare Economică trebuie să-l joace

în viitorul apropiat într-o lume fundamental diferită de cea din ultimele decenii, într-o lume a solidarității internaționale și a interdependențelor sistematice.

În această privință, activitățile multiple desfășurate în cadrul O.C.D.E. sub conducerea experților săi pot avea o importanță sensibil egală cu cele prestate de Banca Mondială, Fondul Monetar Internațional sau Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare. După cum se știe, O.C.D.E. a fost creată în septembrie 1961 cu scopul de a fi un centru de dialog și de concertare a politicilor economice ale statelor membre (20 la acea dată, 24 în prezent), înlocuind vechea Organizație pentru Cooperare Economică Europeană, al cărei rol a fost acela de a administra Planul Marshall începînd cu anul 1948. Noile realități survenite în Estul și Centrul Europei la sfîrșitul anului 1989 au determinat crearea în martie 1990 a Centrului pentru Cooperare cu economiile europene în tranziție (C.C.E.E.T.), care și-a propus să folosească experiența celorlalte departamente economice ale O.C.D.E. pentru a acorda asistență tehnică fostelor state comuniste și a coordona activitățile O.C.D.E. cu cele similare desfășurate de F.M.I., Banca Mondială sau Comunitatea Europeană (cu menținerea fundamentală că O.C.D.E. nu acordă ajutor financiar direct).

Programul C.C.E.E.T. cuprinde asistență în domenii diferite precum dezvoltare economică, privatizare și ajustare structurală, legislația concurenței și politici fiscale și sociale, sistemul bancar și comerț, politica de investiții și restructurarea agriculturii, energie nucleară și educație, probleme ecologice, management public și restructurarea sistemului de indicatori statistici în fostele economii planificate de comandă. O inițiativă majoră în acest sens a constituit-o inițierea programului „Parteneri în tranziție” destinat să ajute aceste state din Estul și Centrul Europei care au făcut cei mai hotărîți pași pe calea tranziției: este vorba, firește, despre Ungaria, Polonia și Republica Federativă Cehă și Slovacă, țări care beneficiază astfel de un statut particular la O.C.D.E., un statut ce le permite să spera a deveni în viitorul apropiat membri cu drepturi depline ai Organizației (alături de Mexic și Coreea de Sud). Lipsa României din cadrul acestui program, oricît ne-ar afecta ea, este o realitate, ce are multiple cauze, dintre care nu trebuie să pierdem din vedere interesul relativ scăzut pe care politicienii de la București l-au arătat pentru colaborarea cu O.C.D.E., preocupări, se pare, mai mult de legăturile lor cu F.M.I. sau Comunitatea Europeană. Analizînd, bunăoară, programul acțiunilor C.C.E.E.T. pe anul 1992, am putut constata cu regret faptul că majoritatea lor s-au desfășurat sau urmează să se desfășoare în Budapesta, Varșovia, Praga, Moscova sau Sofia, temele fiind de o stringentă actualitate și pentru economia românească, împotmolită undeva pe drumul dificil al tranziției. De aceea, este de dorit și de așteptat un interes sporit pentru activitățile C.C.E.E.T. din partea factorilor noștri de decizie în politica economică (actuali și viitori) și aceasta cu atât mai mult cu cît O.C.D.E. dispune de o imensă bancă de date referitoare la evoluția economiei mondiale, precum și o bogată experiență în ajustarea și concertarea politicilor economice. Se mai adaugă la toate acestea publicațiile elaborate și editate de C.C.E.E.T. cu privire la evoluția tranziției în Est, în care am putut întîlni pertinente analize economice aduse la zi (referitoare la evoluția șomajului, liberalizarea schimburilor, serviciilor).

Acționînd într-o lume aflată în plină schimbare, O.C.D.E. este hotărîită să se implice activ în construirea mecanismilor și instituțiilor economice de piață în centrul și estul Europei. Acest lucru înseamnă firește bani și un efort colectiv în timp, dar, așa cum pe bună dreptate remarca J. Müllemann, ministrul german al economiei, susținerea tranziției de către Occident este o investiție „înțeleaptă” cu multiple beneficii în viitor, într-o lume în care frontierele tind să devină tot mai transparente și interdependențele tot mai accentuate. Nu ne mai rămîne atunci să sperăm decît că România va colabora mai strîns și mai eficient cu O.C.D.E. în vederea utilizării potențialului imens de date și de asistență de care aceasta dispune.

APEL DIN TIMIȘOARA

Începând cu 15 Decembrie 1989, de aici, din Timișoara, au pornit către țară numeroase chemări, apeluri și mesaje. Au fost chemări la demnitate și curaj, apeluri la discernământ și toleranță, mesaje de solidaritate. În ultimii doi ani și jumătate, timișorenii, în majoritatea lor, au dovedit că nu le este indiferentă soarta României, că sînt decisi să apere ideile pentru care au pornit Revoluția. Din păcate, glasul lor nu a fost întotdeauna receptiv și apreciat așa cum s-ar fi cuvenit. Ba mai mult, uneori el a fost bulit fără să fi fost măcar ascultat.

Ne aflăm astăzi într-o situație economică, socială și geopolitică mai grea decît în ianuarie 1990. În locul marilor vise și speranțe din primele zile de libertate, avem mari deziluzii și chiar disperări. Economia, scăpată de sub control, se prăbușește continuu, apropiindu-se alarmant de momentul colapsului. Nu mai visăm la redresarea ei, ci la simpla stopare a declinului. Infuzia, somașul și corupția sînt singurele rezultate ale unei reforme economice prost concepute. Pînă acum ea nu a adus beneficii decît guvernanților, unii dintre ei devenind peste noapte miliardari. S-au dovedit a fi cesționari nențenți ai economiei naționale, dar excelenți administratori ai propriilor interese.

Vechea și noua nomenclatură și-au dat mina la instalarea în economie și viața socială a unei dominații de tip mafiot, pe fondul sărăciei continue a majorității populației. Statul de drept a rămas doar o promisiune demagogică. Instituțiile, controlate de birocracia comunistă, întreprind corupția, hănușul și anstia. Procuratura tacе dublitară. Justiția duarme strategic, în timp ce autorii terorii comuniste și asasinii din decembrie 1989 devin rînd pe rînd ambasadori, atașii militari sau „onorabili” oameni de afaceri. Deceționiți și dezorientați, oamenii nu mai știu ce și în cine să creadă.

Timp de doi ani și jumătate ne-am adresat în zadar cu apeluri, memorii, petiții, proteste și motiuni Parlamentului, Președintelui, Guvernului, Procuraturii, Justiției, Armatei și altor instituții. Ne-am înșelat închipuindu-ne că ele ar putea fi și ale noastre, nu doar ale camarilei comuniste de la putere. De aceea, azi ne adresăm direct constituției, sperînd ca ascultată să fie. Așa, România urază corupției, dezbinării și prăbușirii economice, într-un moment cînd imperiul ei sîngeros al armelor devine tot mai amenințat, este o ireponsabilitate fără precedent în istoria noastră. Una care ar putea să ne coste însăși ființa națională. Faecm deci apel la conștiința celor care, printr-o simplă opțiune morală, ar putea reda României Speranța!

1. Sintem în fața celei de-a doua legislații a României postcomuniste. În acest moment, cea mai importantă decizie stă în mina celor 16 milioane de alegători. Nu există forță capabilă să se opună hoțărîrii lor. Experiența trînită a precedentei legislații și momentul istoric dificil în care ne aflăm impun ca această hotărîre să fie foarte bine cumpănită. A refuza să votezi nu înseamnă a scăpa de responsabilitate. Vom fi la fel de răspunzători pentru binele și răul din următorii patru ani, indiferent dacā în ziua alegerilor ne-am prezentat sau nu la urne.

La dezarmanta întrebare a celui dezamăgit și îndepărtat: „Pe cine să votez?”, prima chemată să ajute la aflarea unui răspuns este familia. Intrucît încrederea în părintii sau copiii noștri este ultima zarc ne rămînea cînd societatea ne-a deșertat.

2. Avem pluralism politic. Zeci de partide, partidulețe și satelliți partinici. Un număr totuși mic de formațiuni politice și-au asumat schimbarea radicală a societății românești, asigurarea ei firească pe temelurile democrației, civilizației și moralității. În curînd, aceste formațiuni politice vor prezenta națiunii liste de candidați pentru instituția supremă a puterii în stat — Parlamentul. Sperăm că pe aceste liste nu vor avea acces: foști nomenclaturisti, securiști sau colaboratori ai Securității, carieristi, oportuniști, mediocrități entuziaste sau incompetenți măcinați de noia puterii. Actualii pseudo-parlamentari au discreditat puterea legislativă. Dacā viitorii deputați și senatori vor fi asemenea lor, vom rămîne o națiune condamnată la viața politică deșertică.

Avem nevoie de un Parlament credibil și puternic: nu de o marionetă în mina președintelui. Pentru ca el să fie astfel și să ne reprezinte, răspunzătoare vor fi în primul rînd partidele democratice ale țării.

3. Prin punctul 8 al Proclamației de la Timișoara am cerut foștilor activiști ai partidului comunist și foștilor lucrători ai Securității să renunțe a vreme la ambiții politice. Ei s-au făcut vinovați de menținerea la putere a elanului dictatorial și de aducerea României pe unii din ultimele locuri din Europa din punct de vedere economic. Au guvernat prin minciună și teroare, au ajuns pînă la asasinarea în masă a populației. Celor care nu s-au făcut vinovați de crime

le-am cerut doar zece ani de modestie și decență. O parte dintre ei, ignorînd apelul nostru, s-a străduit și a reușit să a-capaceze din nou cele mai importante poziții în ierarhia puterii. Faecm astăzi încă un apel la conștiința acestor oameni:

„Am avut puterea timp de 45 de ani și am adus România la ruină, disperare și genocid. Am avut încă doi ani și jumătate puterea și am împlinit România în pragul falimentului economic și în urma Albului din punctul de vedere al credibilității internaționale. Ne-am făcut de rușine în lume cu mineriade, contramunifestații sîngeroase, legi strimbe și guvernare incompetentă. Nimeni nu ne mai crede și nu ne mai ajută atîta vreme cît voi reprezentați România. Pentru numele lui Dumnezeu, renunțați la ambiții politice, lăsați țara să respire din nou și să sperie! Abandonați diversionile care v-ar putea aduce voturi nemeritate și regăsiți-vă ca oameni în profesie sau în tîna pensiei. Fiiți măcar o dată în viață modesti și vă veți răscumpăra pe jumătate greselile!”

4. Asistăm cu îngrijorare crescîndă la renasterea ambițiilor imperiale ale Rusiei. Cel mai fervent susținător al acestor ambiții sînt foșta nomenclatură de partid sovietică, K.G.B.-ul și generaliți someri ai fostei Armatei Roșii. Refacerea imperiului rus coincide, în visurile lor, cu reinstaurarea comunismului în această parte a lumii. De cîteva luni, frații noștri din Basarabia se opun eroic contraofensivei militar-ideologice a imperiului sovietic. În acest conflict, România nu poate fi decît de partea românilor, a Dreptății, Adevărului istoric și Democratiei.

Într-un asemenea context istoric și politic este inadmisibil ca România să fie reprezentată de oameni care sînt îndatorați inamicului fratrilor noștri de peste Prut. Ne adresăm deci aceluia care și dărează cariera politică sau militară studenților făcuți în Uniunea Sovietică, pe eșelutala Cominternului, P.C.U.S. sau Armatei Roșii. Le cerem să-și manifeste patriotismul nu prin discursuri naționaliste, ci prin renunțarea imediată la funcțiile importante pe care le dețin în conducerea statului, Armatei sau Serviciului Român de Informații. Mulți dintre ei au colaborat cu K.G.B.-ul și sînt în prezent captați. Cel care nu se face vinovat, nu pot amîna decît gravitatea momentului istoric.

5. Mîșcările naționaliste și separatiste produc convulsii și chiar războaie civile în majoritatea țărilor din Estul Europei. Există pericolul transformării acestei zone a lumii, și așa pronsate de istorie, în teatru unei conflagrații de proporții. Apelăm la toți cetățenii României, indiferent de naționalitate, să dea dovadă de cumpănare și să nu răspundă la instigațiile naționaliste, sovine sau iredentiste. România a fost și trebuie să rămîna o țară a conviețuirii pașnice și a toleranței interetnice!

S-au lansat și în viața politică a României lideri ai unor partide sau mișcări naționaliste-sovine. Sînt puști și, de obicei, nu excelează decît în amenințări și invective la adresa altor etnii. Manifestările lor agresive și zgometoase au reușit de multe ori să-l discreditze pe românii în ochii opiniei publice internaționale, sporînd astfel influența unor grupuri iredentiste. Acești falsi apărători și neamului n-au adus decît deservitei cauzei românilor. Nu putem amîna interesele și fără ei, fără mascarea lor periculoasă, într-o țară în care sîntem majoritari.

Ne adresăm și aceluia, puținii, care urtesc visuri iredentiste. Le reamintim că

România nu este nici federală, nici confederată, ci un stat unitar și indivizibil. Îi indemnăm apoi să decidă dacā își pot asuma nenorocirile pe care ambițiile iredentist-separatiste le implică. Realitatea dimprejurul României dovedeste cu prisosință că orgoliile naționaliste exagerate duc doar la distrugeri iraționale și costă vieți omenești nevinovate. Nici un război separatist nu duce la rezultate durabile, ci la un alt război, de reînțegire.

Tuturor celor care n-au aflat o soluție dilemelor naționaliste, le oferim încă o dată modelul Timișoarei.

6. Majoritatea tinerilor din Estul Europei sînt decepționați. Ei au fost sufletul revoluțiilor, au dus greul luptelor pașnice sau violente pentru răsturnarea dictaturilor, după care au fost uitați, marginalizați chiar. Politicienii mai mulți sau mai puțin onesti trag astăzi foloase de pe urma sacrificiilor lor. În reștie, tinerii își manifestă deziluzia și revolta prin absența de la alegeri sau intrarea în grupări naționaliste de extremă dreapta.

În România ei sînt cu atît mai nemulțumiți, cu cît răspata eroismului lor din decembrie '89 pare să fie uitarea, sărăcia, somașul. Trădați, bătuți de mineri sau landarmi, părăsiți de speranță, mulți au luat calea exilului, alungînd pînă în Africa de Sud. Este cea mai tristă realitate a României postcomuniste: frososii tineri ai Revoluției române plecid scribiți și disperati oriunde vād cu ochii.

Ne adresăm de aici, din Timișoara, tinerilor. Le cerem să nu abandoneze speranța. Ceea ce n-au reușit martirii neamului, ei care au murit în muntii cu arma în mînă ori au plătii cu ani grei de temniță comunistă visul libertății, ceea ce n-am reușit cu toții în decembrie '89, putem împlini acum, pașnic, fără sacrificii, printr-un simplu vot. Acum sau niciodată!

7. În final, apelăm la conștiința viitorilor conducători ai României. Pe unerii lor va sta răspunderea de a administra și a călăuzi țara în vremuri grele. Situația economică și socială pe care o vor moșteni de la actualii guvernanți este mai proastă decît cea din ianuarie 1990, într-o conjunctură internațională mult mai defavorabilă. Îi indemnăm la curaj politic și moral. Le cerem să nu mință. Timp de 47 de ani, în România, minciuna a fost politica de stat. Minciuna ne-a jignit, ne-a umilit, ne-a adus la disperare și revoltă. Destul! Acest popor nu mai suportă să fie minșit!

Manifestul nostru se adresează conștientului. Fiindcă sînt stăruiele la care mai putem apela într-o țară în care instituțiile puterii s-au dovedit corupte și ostile societății. Este momentul unor opțiuni morale fundamentale pentru România. Dacā mai întîrziem în minciună, corupție și apatie, răsăm viitorul națiunii pe zece de ani.

În același timp, dăm de veste țării, că aici, la Timișoara, Speranța n-a murit. Desi am fost huliți, calomnatați și chiar boicotați economic, desi ni s-au atribuit intenții pe care nu le-am avut niciodată, noi am rămas fermi de partea idealurilor Revoluției. E tîrziu să mai fim întorși din drum. Dopă ce am înfrunțat și am învins, fără ajutorul nimănui, unul dintre cele mai puternice sisteme represive din lume, alimenți și nimic nu ne mai poate intimida.

SOCIETATEA TIMIȘOARA, 7 Iulie 1992

Katsuro Yoshida - Work „10” (1970)

Colțul electorului
CANDIDATUL NOSTRU UNIC:
EMIL CONSTANTINESCU
RADU FILIPESCU

M-am bucurat cînd am auzit că domnul Emil Constantinescu a fost ales candidat unic al Convenției Democratice. Apoi m-am întrecut care este motivul acestei bucurii.

M-am bucurat ca la o speranță renăscută. M-am bucurat la fel ca atunci cînd a început Timișoara, la fel ca atunci cînd a început Bucureștii, pe 21 decembrie, la fel ca atunci cînd a început Plata Universității. M-am bucurat ca atunci cînd au fost primele semne de victorie în alegerile locale, la fel ca la revenirea regelui Mihai în țară.

M-am bucurat deoarece cred că Emil Constantinescu va eștiga.

Analizii reputați au considerat această alegere drept o gresală pentru Convenție. Si nu înu în considerare meritul evident al lui Emil Constantinescu — faptul că a eștigat. Faptul că a convins. La fel cum îl va convinge și în continuare pe cei care îl vor cunoaște. Si dacā un ziarist de la un mare concern de presă consideră faptul că Emil Constantinescu nu este cunoscut drept principalul său handicap, înseamnă că este un handicap care, spre deosebire de handicapurile candidatului Iliescu, poate fi recuperat.

Îi admir pe domnul Radu. Apreciez lupta, succesul dînsului, cît și sprijinul pe care l-am avut, și pe care știu că îl avem de la dînsul, în perioada în care aveam cel mai mult nevoie. Îi consider printre românii cu cele mai multe realizări de-a lungul întregii sale vieți. Si totuși, domnul Emil Constantinescu a reușit să fie ales de mai mulți electori decît domnul Radu, într-un proces democratic de accontestat. Este un suport foarte mare pe care domnul Radu îl dă Convenției Democratice.

Domnul Constantinescu, pe cît de puțin foarte decît, și poate din acest motiv nu ar fi avut nevoie de întregul suportul celor din jur, și poate nu l-ar fi atras pe de-a-ntrecul. Si cred că domnul Manolescu va fi un senator foarte valoros pentru țară, ceea ce poate fi mai potrivit pentru dînsul decît faptul de a fi președinte.

M-am bucurat pentru mine și nu pentru Emil Constantinescu de această alegere. Emil Constantinescu este cel care poate fi sustinut din toată inima, cel care poate atrage foarte mulți susținători.

Gabriel Iliescu, după ce a scăpat de o candidatură similară, spune că este impresionat de cei care acceptau riscul de a lunge în oribla funcția de PREȘEDINTE.

Poate nu este chiar atît de rău, dar nici cea mai mare fericire nu este. Președintele poate deveni omul cu cel mai mult adversari și dusmani din țară. Este un mare risc, pe care fiecare candidat și l-a luat, și pentru unii dintre ei acest lucru ar fi prea de suportat. Dar domnul Stoloban a demonstrat că o persoană cinștită, corectă, cu o bună hază profesională, acceptă la locul potrivit, chiar foarte sus, poate eștiga încrederea și aprecierea foarte multora dintre noi.

Emil Constantinescu este un învățat remarcabil — și totuși este un om modest, care îl devin foarte anonimat. Este un foarte bun analist și strateg, care ne poate face să ne întrebăm la ceoa, ce se întimplă în țară și cu țara noastră. Kalaș nu feed-back pe care îl simți atunci cînd favoritul tău, un tenisman sau un fotbalist, pe care îl apreciezi, eștigă sau pierde un meci important: și acest sentiment a adus diverse reacții în presă după desemnarea candidatului unic al Convenției, reacții care vor mai dura cîteva zile. Torment alia a început, și va fi foarte interesant. Cel mai mare pericol va fi, de acum încolo, ca adversarul să nu joace în terenul de sport. Unde va juca și ce va juca, nu putem ști. Deocamdată făcîm lînză jocul și introducem în teren mulți candidați ca să incurcăm spectatori. Va mai venia și alte scenacii anterioare, dar unitatea de acum a opoziției ar putea să se întărească. Domnul Emil Constantinescu este deja un reper sigur.

M-am bucurat de alegere, pentru că Emil Constantinescu este cel pe care dacā îl vom sprijini, o vom face pentru noi.

PRONOSTIC ELECTORAL: CONVENȚIA DEMOCRATICĂ — 30-35% DIN SUFRAGII

Mitingul organizat marți 7 iulie la Timișoara a fost precedat luni după-amiază de o tensionată rețunătură a filialelor A.C. și P.A.C., care a marcat un început de ruptură între organismul...

face înainte de desemnarea candidatului unie, nu vine decât să mărească suspiciunea. Și, din nou, același observator a trebuit să constate, fără să-l...

VIORU MARINEASA

ÎNTRU A ÎNȚELEGE!

Prin natura lucrurilor, a evenimentelor și convulsiilor sociale, politice și economice, am ajuns să înțelegem foarte multe fenomene...

Cu toate acestea, este faptul că, personal, nu reușesc să înțeleg unele lucruri deosebit de banale, cum ar fi: — de ce mai flutură pe albeori (chiar și în Rusia) steagul roșu cu vasilica comunistă? — de ce prozeții comunismului muribund își permit să afișeze în zănela ca această: „Fascismul din Moldova vine din România”? — cum se numește atunci aceluși prin care familia mea (și zeii de milă ea această) a fost despartită forțat din imbrățisare pe peronul căii din Iași...

PARTIDUL ALIANȚEI CIVICE — PERFORMANȚĂ ȘI RESPONSABILITATE

După marile manifestații ale anului 1990 (Piata Universității, Marșul Alb), inteligența română dar și strada au înțeles că pentru o schimbare a puterii punctul de vedere este navale de o organizație pe un alt palier... În noiembrie 1990 se constituie Alianța Civică, a cărei primă ieșire în lume a constituit-o marele miting în memoria evenimentelor de la Brașov din 1987...

oricărei încercări de restaurare a comunismului. Cu fața spre viitor și răspunzând aceluși segment al populației care a văzut în F.S.N. doar o deghizare a P.C.R. și care nu și-a găsit locul în cadrul partidelor istorice, P.A.C. și-a definit politica încă de la început ca o politică de centru-dreapta... Pentru alegerile locale de la începutul acestui an, P.A.C. intră în Convenția Democratică și, la mai puțin de un an de la constituire, obține următoarele rezultate: pentru Timișoara — primar: Viorel Oancea; Arad — primar: Cristian Moiseșcu; Sibiu — primar: Sorin Șerbu; Brașov — primar: Adrian Moruzi; Iași — primar: Constantin Simirad; Ploiești — primar: Victor Săveulescu; Sinaia — primar: Nicolae Andrei; Cimpina — primar: Mihai Stănescu; Gura Humorului — primar: Ioan Toma; Comarnic — primar: Teodor Mititelu; București — vice-primar al Capitalei: Radu Lucian; București — primarul Sectorului 2: Paul Popovici. (Din lipsă de spațiu nu am adăugat la acest bilanț numărul și numele consilierilor locali ai primăriilor.)

Agentiei Române de Dezvoltare — Costea Munteanu.

Din intervențiile Secțiunii I (Apariția P.A.C. și evoluția sistemului politic din România, având ca moderator pe Nicolae Manolescu), am reținut o pe cea a domnului Pavel Câmpeanu: nașterea P.A.C. — unuia a reprezentat asumarea de către intelectualitate a unui rol în procesul de tranziție. Dar dacă sîntem în tranziție, putem să traversăm această etapă fără constituirea unui conflict fundamental? Și atunci, cum poate o formațiune să reprezinte o societate dacă acea societate este în conflict? Din întrebările ridicate de domnul Pavel Câmpeanu ar rezulta chiar articularea viitoare a strategiei P.A.C. (cum se raportează acest partid la preluarea puterii și mai cu seamă cum va reuși să devină un partid de masă). Pentru stabilirea locului și rolului

P.A.C. în actualul spectru politic românesc, Gabriel Ivan a relevat două tendințe: cea de sincronizare în domeniul vieții politice și încercarea inteligenței române de a se sincroniza cu inteligența din celelalte țări ale Estului Europei, Furtul revoluției din decembrie '89 a împiedicat această sincronizare, iar partidele istorice, încercînd să și asume acest rol, n-au reușit decât o sincronizare cu propriul trecut. Un foarte mare segment al populației a perceput această inadecvare; chiar și apariția Alianței Civice (ca tentativă de sincronizare a intelectualității române cu ceea ce a însemnat în anul '89 Solidaritatea în Polonia sau Forumul Civic în Ceha-Slovacia), prin refuzul de a intra în arena politică nu era de natură să risipească ambiguitatea. De aceea, apariția P.A.C. a devenit necesară în primul rînd ca reprezentativitate în viața politică.

În același sens s-a pronunțat și Călin Anastasiu, legînd apariția P.A.C. de constituirea societății politice în țara noastră. Specificitatea României constă tocmai în trecerea la constituirea societății politice fără a avea mai înainte o societate civilă. Acest lucru ar explica în prezent distanța dintre partide și electorat, accentuînd dificultatea de identificare a electoratului cu partidul respectiv.

Partidul Alianței Civice a apărut la capătul unui drum ocolit, marcînd ezitățile intelectualiștilor în angajarea politică proprie-zisă. Chiar și Alianța Civică, aliniînd apolitismul, o reprezentat un astfel de detur, adoptînd o strategie care ar fi fost specifică regimului totalitar. Apariția P.A.C. a însemnat intrarea în lupta politică utilizînd mijloace politice în condițiile în care se impunea trecerea de la mobilizare (manifestații, mitinguri) la instituționalizare, ceea ce reprezintă fundamental funcționării oricărui sistem democratic.

Pline de substanță au fost și intervențiile din cadrul Secțiunii Gestionarea crizei și tranziția la economia de piață, din care speranța că, în urma alegerilor din toamnă, un guvern de coaliție (subliniem că au fost de față reprezentanți ai tuturor partidelor democratice) va fi capabil să administreze responsabil tranziția.

Simpozionul Partidului Alianței Civice, prilejuit de împlinirea unui an de la înființare, n-a arborat nici un fel de festivism, ci doar concentrare pe problemele majore care se pun în fața societății noastre de azi.

RODICA PALADE

VLAD PERCEAC

Surprinderea pe care am resimțit-o la citirea alăturatului document, trimis de „Comisia de anchetă pentru cazul «Berevoiești»» pe adresa revistei noastre, nu a eclipsat-o pe cea generată de însăși descoperirea existenței acestei comisii. Căci, după 13 luni de la «cazul Berevoiești», cine își mai putea imagina că documentele arse din «grăseală» de S.R.I. și încărcate într-un camion al Procuraturii au ajuns într-o comisie de «cercetare» și nu în vreo altă grupă? După tăcerea ce s-a aternut asupra subiectului, cea de-a doua alternativă a părut întru totul plauzibilă. Aceasta și datorită faptului că inițial a existat înțelegerea ca la studierea documentelor să participe și ziaristi.

Desigur, nu intenționăm să privim comisia tocmai de cele câteva documente aflate în redacția noastră, convins fiind că acestea împreună cu celelalte sute de documente aflate în posesia ei (vrem să credem că Procuratura deja le-a predat) vor duce într-un final la descoperirea adevărului. Dacă într-adevăr asta se caută. Le expediem deci, pe adresa comisiei parlamentare, nu înainte însă de a împăspăta memoria cititorilor noștri.

REDACȚIA

ROMÂNIA ARE NEVOIE DE INDI

In presa românească senzationalistă, naivă, diversionistă sau nationalistă, ba chiar în rapoartele parlamentului autohton, în rapoartele comisiilor senatoriale speciale, se vehiculează frecvent teza că revoluția română s-a făcut prin intervenția unor forțe din afară, a unor puteri occidentale și răsăritene, prin intermediul anumitor agenții de spionaj și contraspionaj, care au conspirat împreună cu segmente ale nomenclaturii, securității, armatei. În mod paradoxal, teza reia de fapt acuzațiile pe care Ceaușescu le formula împotriva liderilor noii puteri revoluționare. Din perspectiva dumneavoastră, de politolog și de american, cum priviți aceste teorii? Ce s-a întâmplat, de fapt, în decembrie 1989? A fost o revoluție reală?

Cred că obsesia cu privire la această chestiune litigioasă este chiar mai serioasă decât problema însăși. Nu cred că problema este în mod particular importantă. Nici o revoluție, nici o schimbare de elită politică sau de regim în această țară nu ar fi avut loc fără ieșirea omnișilor pe străzi, la Timișoara și București, care au stat acolo vreme de mai multe zile și au fost omorâți. Prin urmare, pentru mine nu contează dacă C.I.A., K.G.B., Gorbaciov și Organizația Națiunilor Unite, plus Banca Mondială au conspirat cu toții ca să-l submineze pe Ceaușescu. Chiar dacă ar fi făcut cu toții asta — lucru pe care nu cred că l-au făcut —, ar fi eșuat pe deplin dacă nu ar fi avut loc acțiunea populației din Timișoara și București. Așadar, răspunsul meu este întreg: a) obsesia cu această teorie este mai importantă decât evenimentul efectiv; b) dacă a fost sau nu o conspirație, ea nu ar fi reușit fără acțiunea cetățenilor de rând ai României, mulți dintre ei tineri, dar de asemenea și bătrâni, în Timișoara și București, care s-au riscat viețile timp de mai multe zile; c) singura semnificație politică reală a teoriei este că dacă ideea conspirației din exterior este crezută fără rezerve, ea este de natură să îndepărteze una din sursele majore ale stimei de sine a românilor. Pentru că ideea că revoluția a fost indigenă, nu rezultatul unei conspirații, este o sursă foarte importantă a stimei de sine și a staturii poporului român, într-o perioadă în care nu există prea multe alte lucruri care să lucreze în favoarea României. Așadar, din toate punctele de vedere, dacă revoluția are vreo semnificație, ea are de-a face cu orice altceva decât cu ideea că a fost sau nu o conspirație, pentru că repet, chiar dacă ar fi fost o conspirație, ea nu ar fi reușit fără populație.

■ Nici un grup din istorie nu a avut un asemenea grad de inteligență și coordonare

Dar dacă contribuția populației a fost hotărâtoare, nu a fost revoluția furată de la populația care a făcut-o?

Răspunsul este nu. Nu a fost furată, pentru că nu a fost nimic de furat. Chestiunea este că în această țară nu a existat o elită coezivă capabilă să guverneze. În decembrie 1989 sau în ianuarie 1990. Nu a existat nici un fel de elită, nici o elită religioasă, nici o elită militară, nu a existat nici o contra-elită politică la Iliescu. Prin urmare, în lipsă de altceva mai bun, FSN-ul a fost efectiv constrins să conducă. Și nu sînt în întregime convins că acesta nu a fost un lucru bun. Iar pe termen scurt a fost util, pentru că a asigurat

ceva stabilitate. În acest moment cred însă că ar fi trebuit ca ei să fi renunțat de mult la puterea în stat, dar în acel punct, ideea că acești vechi comuniști au reușit să se adune și să conspire, ca să aducă în interior forțe din afară, iar apoi să fure revoluția, le dă lor un grad de inteligență, disciplină, hotărâre și coordonare pe care cred că nici un grup din istorie nu l-a avut vreodată.

Am citit în **EASTERN EUROPEAN POLITICS AND SOCIETIES** un studiu de-al dumneavoastră în al cărui titlu foloseați un termen lansat de romancierul John Le Carré, „Moscow Center”. Ce semnificație acordă acestui concept? În ce măsură afectează „Moscow Center” ceea ce se întâmplă acum în Europa de Est? Mai există un „Moscow Center”?

„Moscow Center” a fost o extraordinară dezvoltare istorică — similitudine comparabilă Romei înalte, revoluției protestante, similare Londrei la începutul secolului al XIX-lea —, în care o elită politică, care nu era numai rusească, ci în mod general internațională, a fost capabilă să stabilească un set de practici, să fondeze organizații care au fost adoptate, cu forța într-un număr de locuri în care aceste practici nu erau indigene. Dar, începând cu 1989, „Moscow Center” a dispărut. În fapt, Uniunea Sovietică era Imperiul Otoman cu arme atomice. Iar ceea ce s-a întâmplat este că Gorbaciov a fost prea slab să devină Atatürk, dar Elîn a devenit. Așa că ceea ce avem acum nu este „Moscow Center” sau Istanbul, ci numai Moscova, iar centrul a fost pierdut. Când Elîn a devenit Atatürk, iar Rusia a devenit Turcia fostului Imperiu Otoman al Uniunii Sovietice, nu a mai rămas nici un centru.

■ Lumea a avut două centre dogmatice

Ideea de centru, de emphașă, de burle al pământului, a avut un rol esențial în gândirea mitică, apoi în cea religioasă, pentru că apoi să joace un rol important în politică. Chiar dacă rolul jucat de „Moscow Center” a fost malefic, nu cumva dispariția ideii acestuia de centru va afecta cumva mentalitățile și geopolitica în egală măsură?

Cred că nu fost două centre ale lumii: unul în Moscova, celălalt în Washington, D.C. Și cred că lumea, din 1948 până în 1991, a fost o lume precum cea din Iosua. Era foarte clar definită, exact ca în **Cartea lui Iosua**, în care de o parte erau israeliții, iar de cealaltă parte amoreii sau canaanii — acesta era Războiul Rece. Și a avut două centre dogmatice — NATO / Tratatul de la Varșovia, Lumea Liberă / Imperiul Răului și așa mai departe. Era o lume manicheistă. Și era primejdioasă pentru că era previzibilă în natura ei adversativă. Iar ceea ce s-a întâmplat odată cu distrugerea unuia dintre centrele lumii este că nu numai fosta Uniune Sovietică, nu numai Europa de Est, dar și lumea a treia și Occidentul cred că se mișcă de la o lume Iosuană a granițelor și identităților clare, dogmatice, categorice, către o lume a genezel. Prima frază din **Cartea Genezel** este aceea că lumea era fără formă și goală. Acum, lumea nu este goală, ci devine tot mai mult fără formă; nu mai există Iugoslavia, nu mai există Uniunea Sovietică, Cehoslovacia este ținută laolaltă doar de o crătimă, India poate fi foarte bine Iugoslavii Asiei, Somalia nu mai există, nici Liberia, o minoritate din Quebec vrea secesiune față de Canada, așa că ai absolută dreptate, în absența unui soare în jurul căruiu ceilalți să grăveze, rezultă numai pericole. Deși nu vreau ca ceea ce spun să sune ca în profetul Ieremia, cred că sîntem într-o perioadă a crescîndelor recuzări, a neliniștitoarelor recuzări, a atenuării, a dispariției gră-

nițelor, a valorilor teritoriale și a valorilor consacrate. Cred că conflictul dintre Est și Vest dă greutate conflictului dintre identități civice și etnice. Am spus asta încă în noiembrie 1983 — Michnik a spus-o un an și jumătate mai târziu, Michnik e citit de mai multă lume, îl felicit —, dar chestiunea este pur și simplu că ne alegem cu noi puncte de litigiu. Apar noi națiuni: Ucraina nu mai are nici un adjectiv, se numește pur și simplu Ucraina, Turcia are cel mai bun an al său din 1889 încoace — ceea ce vedem este apariția unor configurații politice noi, iar hărțile noastre conceptuale nu ne mai folosesc ca ghid al noilor realități. Și asta conduce la dezorientare, dezorientarea crează anxietăți, iar anxietăților li se dau întotdeauna răspunsuri dogmatice. Și astfel, văd lumea în următorii 25 de ani ca o lume extrem de periculoasă, pentru că nu numai în fosta Uniune Sovietică, nu numai în fostul bloc socialist, dar în întreaga lume sînt amenințate granițele, identitățile.

■ Ce este mai concret, etnicul sau civicul?

Ultima dumneavoastră carte, intitulată **New World Disorder**, deocamdată inaccesibilă în România, dar despre care publicul românesc a aflat din comentariul publicat de Vladimir Tismăneanu în revista 22, faceți o interesantă distincție între „comunități etnic orientate” și „comunități civice orientate”. În lumina acestei distincții, cum comentați situația actuală din România?

După părerea mea, fiecare țară a lumii actuale va trebui să decidă nu dacă este cu precădere civic sau etnic orientată, ci care va fi relația dintre cele două orientări. A fi civic înseamnă a pune accentul pe identitatea individuală, a fi etnic înseamnă a pune accentul pe identitatea de grup. A fi civic înseamnă a scoate în

Interviu cu politolog american KEN JOWITT

Profesorul Ken Jowitt de la Universitatea California din Berkeley este un analist cu viziune mondială în problemele fenomenului comunist din Uniunea Sovietică, Europa de Est și ceea ce ni-l face și mai apropiat, din România. Pentru ceea ce ne interesează pe noi, din vasta bibliografie a studiilor publicate în reviste de specialitate, volume colective sau individuale pot fi citate **Revolutionary Breakthroughs: National Development: The Case of Romania, 1944-1965 și volumul colectiv Social Change in Romania, 1860-1940. A Debate on Development in a European Nation (ambele apărute la University of California Press, prima în 1971 și a doua în 1978)**. Din cercetările recente privind prăbușirea comunismului pot fi citate **The Crisis of Leninism and the End of Communism** de Daniel Chirot, apărut la University of California Press, care a stîrnit mai mult decît interesele literare, intitulată **New World Disorder** de mulți dintre confracții săi, Ken Jowitt cunoaște multe din sursele cele mai autentice. Cînd s-a apucat acum să scrie și românește. Și a făcut-o serios, fiind un specialist. Și unde putea fi ea găsită dacă nu în România? Nici era Scinteia, mi-a povestit Jowitt, am început, pînă să vin prima oară în România, seama de ceea ce învățasem de la contactul cu el — i-am salutat folosind singura formulă de la Ken Jowitt și-a concentrat atenția asupra celor mai autentice surse și a găsit o legitimitate culturală și națională în judecățile lor sale cu privire la tranziția de la comunism la democrație. Acest interviu (acordat în exclusivitate revistei 22) este o sinteză a unor concepte conceptuale nu aparțin decît trad

„În esență, perestroika a fost un efort de a relativiza poziția aparatului în interiorul Partidului Comunist Sovietic, a partidului în interiorul societății sovietice și a Uniunii Sovietice în lume. Liderii sovietici anteriori au reconfirmat în mod adaptativ trăsăturile partidului în raport cu sarcinile ambiției interne și externe, dar fiecare a păstrat constituția absolutistă a partidului-regim. Stalin a absolutizat partidul în persoana liderului său, el însuși; Brejnev a absolutizat cadrele partidului; Hrușciov a încercat să absolutizeze partidul ca organizație de masă. Noutatea și tragedia lui Gorbaciov ca leninist constă în efortul său de a relativiza calitatea absolutistă a partidului-regim promovind sovietele și relativizînd comitetele de partid, promovînd prezidenția și relativizînd Comitetul Central și promovînd membrii individuali de partid și relativizînd puterea și status-ul aparatului. Dar un bolșevism relativizat politic este menșevism.”

Ken Jowitt,
The Leninist Extinction

evidență din etnic însoțit doar cu oarecîte etnic însemnări sînt evreu și mare, teoretic fundamental etnic. În re De exemplu, me japoneză trăiesc acolo mai departe, etnic omogen civic, așa că se par interes simplist m întotdeauna ce România, ceea ce și Ur ce și Statele de deciz: sînt cu identități tăteni, capabili a avea de-a entități etnice precădere fil exclusive, și p una în rapor dacă am drep mai de vreme, se schimbă, p rea teritoriile dentă, pe măs tigu se schimb mai dezorien rîntați ei sînt tități concrete eret: etnicul. Poți recunoaș poți recunoaș are accensi c cunoaște imen nîncă aceeași urmare, văd crescîndă în conflicte de de-identitate, re va rezulta identificare et cred că etnici

INDIVIDUALISM, NU DE CHARISMĂ

grup, de experiență emoțională, de acțiune eroică. Aceste lucruri nu sînt cu adevărat înălțate de liberalismul capitalist democratic. Prin urmare, singura problemă în viitorul apropiat este ce ideologie va apărea, pentru că cel mai remarcabil lucru despre lumea noastră este că nu există o ideologie competitivă în raport cu liberalismul. Dar mai important este faptul că liberalismul își pierde vitalitatea. Democrațiile liberale capitaliste — pe care eu le prefer — sînt țări ale puterii și abundenței, dar nu ale fagăduirii și finalității. Ele sînt inerțiale și, în consecință, trebuie să fim capabili cu toții să redefinim lumea rapid, înainte de a apărea o nouă ideologie de tip fascist, care va face ca România să pară un Joe și care va fi periculoasă pentru noi toți.

O a doua observație cu privire la această noțiune a „sfîrșitului istoriei”: cred că ne aflăm în punctul, în momentul cel mai „istoric” de la Revoluția Franceză încolo, în cel mai important moment al istoriei din 1789 încolo.

In ce sens ?

În 1789, două unități create atunci au devenit dominante — nu majoritare, ci instituțiile dominante ale lumii: statul-națiune și individul. Individul este cetățeanul, individul este credinciosul, individul este antreprenorul. Or, eu cred că intrăm în într-o perioadă în care vor dispărea națiunile, nu într-o perioadă în care dispăre individualitatea, ci vom fi martori în timpul vieții noastre

la apariția unor noi ideologii, care se vor extinde dincolo, de și vor provoca și vor contesta individul, și vor provoca și vor contesta statul-națiune ca principală și dominantă, fostă identificare politică și loialitate politică. Sîntem într-o perioadă a Genezei. Și nu cred că sîntem conștienți, pentru că avem tendința să gădim simplist în termenii dezvoltării economice, privatizării, marke-tingului — lucruri importante, dar ele reprezintă un alt nivel general, care va fi precum unitatea politică și natura identificării care vor deveni caracteristice ale secolului XX. Secolul XX nu va fi numai un nou secol, diferit doar aritmetic de secolul XX, ci va diferi fundamental de secolele anterioare.

Cum devine omul dictator sau diavol

Și acum o ultimă întrebare. Cu mult înainte de a vă cunoaște, Vladimir Tîmăneanu mi-a tot povestit de succesul enorm pe care îl aveți la studenții americani. O explicație ar fi că la seminarile și cursurile dumneavoastră folosiți din plin metaforele teologice sau figurile literare. De pildă, atunci cînd le-ați vorbit despre conceptul de charismă ați insistat asupra lui Sherlock Holmes și dr. Watson. Explicați-mi conceptul de charismă din

punctul dumneavoastră de vedere. În ce măsură este legitimă invocarea conceptului de charismă cu privire la realitatea politică românească ?

Termenul de charismă a suferit din pricina inflației. A fost întotdeauna confundat cu popularitatea. Diferența dintre un lider popular și un lider charismatic este cu totul simplă: un lider popular te face să te simți bine în legătură cu identitatea ta existentă, te face să te simți bine cu ceea ce ești, cu cine ești; un lider charismatic îți cere să-ți sacrifici identitatea în favoarea identității lui, despre care îți se spune că e superioară. Prin urmare, charisma este întotdeauna o forță revoluționară. Ea nu este un lucru plăcut. Cîntăreții rock-and-roll nu au charismă, Ronald Reagan nu a avut charismă — el a avut popularitate, ei și-au spus cine ești și de ce trebuie să te simți bine în legătură cu asta. Un charismatic este cineva precum Hristos. Hristos le spune copiilor „Lasă-ți mama și tatăl și vino la mine!”. Poți să-ți imaginezi astăzi pe cineva spunînd asta ? El ar fi imediat alungat din casă. Charisma este tulburătoare, charisma este violentă, charisma este periculoasă în mod potențial, pentru că un lider charismatic crede că el ori ea deține singurul adevăr. Acum, charisma are tendința să apară în situații de dezorganizare — nu atunci cînd nu-ți place trenul sau cînd este o penurie de petrol —, charisma apare cînd un grup de oameni, nu doar indivizi, nu-și mai pot menține simțul propriei identități. Atunci, teama lor devine o psihoză socială. Această situație nu este caracteristică României de azi. Este caracteristică României că oamenii sînt frustrați, supărați, suspicioși și într-o anumită măsură scoși din sărutătoare.

Ce cred eu despre charismă ? Charisma este și o forță pozitivă și una negativă. Este o binecuvîntare învălmășită. Problema cu charisma este că ea poate scădea energiile și talentele oamenilor și îi poate împinge să facă sacrificii pe care în mod normal oamenii nu le pot realiza în viața lor. Ea poate crea miracole — oamenii pot umbla pe apă o vreme. Problema este cînd charisma care dă putere pentru acele miracole poate fi utilizată pentru a face din om un dictator, pentru a face din el un diavol. Prin urmare, charisma a fost întotdeauna pentru mine un lucru pe care l-am găsit și atractiv și respingător. Cea mai bună charismă nu este aceea a unui individ, ci a unei instituții, pentru că instituțiile sînt făcute din oameni care le pot critica. Lucrul major de care România nu are nevoie este un lider charismatic. Pe o listă cu privire la ceea ce are nevoie România acum, aș pune liderul charismatic pe locul al 25-lea. Lucrul major de care România are nevoie sînt instituțiile și un simț cultural care să-i conducă pe oameni în situația de a face în mod voluntar și critic sacrificii pentru ei înșiși, nu pentru altcineva. Ultimul lucru pe care mi-ar place să-l văd apărînd în România de azi ar fi un lider charismatic oferind salvarea. Oamenii trebuie să-și găsească propria lor salvare. Lucrul cel mai important de care România are nevoie este individualismul, nu charisma.

Pagini realizate de DAN PAVEL

Liberalismul și contraideologiile sale

Pentru că vorbiți mereu despre profecții biblice și despre viitor ca primădie, cred că există o tentație și o obsesie apocaliptică pentru teoreticienii, care văd mereu cîte un sfîrșit. Se vorbește ba de sfîrșitul lumii, ba de sfîrșitul ideologiei (la Daniel Bell), iar acum Fukuyama relațional tezele lui Hegel și există o notorietate mondială vorbind despre sfîrșitul istoriei. Nu cumva este vorba mai mult de sfîrșitul unor decupaje metodologice, de sfîrșitul unor moduri de a gândi lumea și de a o conceptualiza ? Intrevedeți cumva, în lumina acestor sfîrșituri între ghilimele, noi concepte cu care putem opera ?

Înainte de toate, noțiunea „sfîrșitul istoriei” este absurdă, în mod particular varianta Fukuyama, care spune că democrația liberal capitalistă va crea lumea după chipul său, în felul în care Dumnezeu a făcut omul în Geneză. Poate fi comod pentru americani să creadă că întreaga lume va fi la fel ca Indiana sau California, dar mă îndoiesc că asta se va putea întimpla vreodată. Și există un foarte temeinic motiv cu acest lucru să nu se întimplă: democrația liberal capitalistă poate să satisfacă numai părți ale condiției umane. Satisfacă partea care spune eu sînt o individualitate, dar nu ține cont de identitatea mea de grup, care în considerare partea care spune vreau să mă împlinesc, deci nu în considerare siguranța, să-lăseze partea din mine care își subliniază rațiunea, dar nu are de-a face cu emoția. Vor exista întotdeauna contraideologii la democrația liberal capitalistă pentru a satisface nevoia umană de identitate de

portret de GINA MARIN

„Semnificația acțiunilor lui Gorbaciov în 1989 este că el voia să accepte posibilul colaps al guvernării leniniste în Europa de Est pentru a o menține în Uniunea Sovietică și nu aceea că el intenționa sau prevedea colapsul politic al leninismului în Europa de Est.

Dacă în 1918 Lenin «a oferit» Germaniei imperiale Ucraina pentru a salva Rusia bolșevică, în 1989 Gorbaciov a oferit Germaniei de Est Germaniei de Vest (și Europa de Est Europei de Vest) pentru a salva Uniunea Sovietică. Speculația Brest-Litovsk a lui Lenin a izbîndit, în timp ce a lui Gorbaciov a eșuat. În ambianța sovietică (est-europeană) pe care am descris-o, lipsa de răspuns a lui Gorbaciov în raport cu fuga turiștilor est-germani a fost catalizatorul care a produs unul dintre cele mai remarcabile evenimente ale secolului XX, extincția în masă a regimurilor leniniste.”

Ken Jowitt,
The Leninist Extinction

a critica, a fi ea o solidaritate mîntoasă. A fi inclusiv, a fi exclusiv — dacă fi evreu, dacă catolic. Prin urmare două tipuri ideale, civice și ele se combină, este în întregul non-japonezi coreeni și așa trul acestui grup poți avea relații combinațiile mi e nu sînt în mod clusive, dar sînt sale. Deci, ceta-decis este exact e de decisi, ceea le Americii nu procedere fiinte individuale, ce-i inclusiv și de alți oameni, eu i, sau sîntem cu lentități etnice, care antagoniste realitate. Acum, ce se spunem tră ce granițele le amenință o tot mai evi-blemele în li-nenii devin tot cînd sînt dezo-crea unor iden-este mai con-ctul ? Etnicul, at limbă cuiva, ut cînd cineva pielii, poți re-l oamenii mă-ca și ține. Prin o primejdie unei lumi cu și incertitudini anxietatea ca-t va deriva o mai mare. Și e primejdie.

TRANSFORMAREA ȘI MOȘTENIREA ÎNĂPOIERII

REFLECȚII DINTR-O PERSPECTIVĂ ROMÂNEASCĂ

DANIEL DAIANU — Institutul Român pentru Libera Întreprindere — I.R.L.I.

Acest material a fost prezentat în fața bursierilor Pew 1992, la SCHOOL OF FOREIGN SERVICE, Georgetown University, în ziua de 29 ianuarie 1992. Studiul a fost inițiat în timp ce eram cercetător invitat la Harvard Russian Research Center și definitivat în timp ce studiam la Wilson Center, Washington DC. Multumiri ambelor instituții pentru sprijinul acordat.

I. TRANZIȚIA: conotații vechi și noi

Nu este cu nimic greșită afirmația că tranziția postcomunistă din Europa Centrală și de Est, precum și din fosta Uniune Sovietică, constituie subiectul de discuție, teoretic și politic, cel mai fierbinte al zilei între economiști și sociologi, politologi etc. Tranziția, înțelesă ca „transformare” a economiei de comandă într-un sistem bazat pe piață sau „economia tranziției”, predomină în discursurile academice și activitatea organismelor internaționale, cum sînt Fondul Monetar Internațional și Banca Mondială. Economisti de prestigiu din universități cu renume pe plan mondial au sărit în trăsura istoriei pentru a profita de șansa unică de a lua parte la un „engineering instituțional” de mari proporții, miza fiind crearea, în societățile postcomuniste, a unor entități economice viabile, în primul rînd prin intermediul reconstrucției instituționale (sistemice).

Dacă dimensiunea sistemică (instituțională) a tranziției are o importanță deosebită, se poate identifica și o altă semnificație care transcende granițele ideologice și a definit evoluția societăților respective de-a lungul acestui secol. Mă refer la ceea ce poate fi desemnată „cursa de a ajunge din urmă Vestul”, idee care a obsedit politicienii naționali din perioada interbelică, precum și conducătorii comuniste care au căutat să demonstreze pretinsa superioritate a acestui sistem, și care, în prezent, este ilustrată de dorința arzătoare de a adera la Comunitatea Economică Europeană. De exemplu, în România pre-comunistă, atât Partidul Liberal cât și Partidul Țărănesc au căutat să scoată țara din poziția economică periferică pe care o ocupa în Europa; în acest scop au propus diferite politici. Liberalii au susținut protecția industriei și implicarea statului în economie, gîndind în termenii a ceea ce, azi, au numi avantajele comparative dinamice și politica industrială strategică¹⁾, temindu-se de invadarea de către străini a sectoarelor industriale românești în formarea și de marginalizarea clasei întreprinzătorilor naționali, în timp ce țărăniștii au adoptat o politică de deschidere (open doors)²⁾. Această divizare conceptuală și de politică economică nu era neobișnuită în regiune în acea perioadă și a apărut mai clar după Marea Depresiune (29—33). În concepția conducătorii comuniste românești, ajungerea din urmă a statelor avansate privea atât principalele țări capitaliste, cât și economiile mai dezvoltate din blocul dominat de Moscova. Cursa industrializării din perioada postbelică a fost justificată nu numai din punct de vedere ideologic, ci și al impunerii punctului de vedere național în special în fața țărilor comuniste, dar și în general în fața celorlalte state ale lumii. Este, prin urmare, o ironie a sortii că o parte din moștenirea comunistă în România este reprezentată de efectele izolării autoimpuse față de suflul schimbărilor și reformelor instituționale care au început să se manifeste în țările vecine după 1956. Această poziție antireformistă a împiedicat evoluția contextului național către ceva mai apropiat de transformările întreprinse în prezent și a încurajat o serie de erori de politică industrială națională care au acționat împotriva obiectivului fundamental de reducere a decalajelor în dezvoltare. Este relevant faptul că, în România de azi, dezbaterile cu privire la modul de întreprindere mai rapidă în spiritul economiei europene trăiesc o renaștere adîncă legată de imaginile țării în Vest față de „trunchiul de aur”, format din Ungaria, Polonia și Republica Federa-

tivă Cehă și Slovacă. Fără îndoială că imaginea mai nefavorabilă a României este direct legată de trecutul comunist fără reforme al acesteia, de unde și insuficiența elementelor pieței. Voi reveni asupra acestei probleme cînd voi aborda economia de tranziție aplicată în țările „frunțase”, spre deosebire de aceea aplicată în țările „întîrziate”. Acestea din urmă desemnează țări ca România, Bulgaria și fostele republici sovietice, care nu se recomandau favorabil în ceea ce privește reformele întreprinse înainte de „Big-Bang”-ul din 1989.

De ce accentuez cursa de ajungere din urmă a Occidentului? Pentru că, specialiștii presupus bine informați fac aprecieri cu privire la procesul de transformare, făcînd abstracție de înăpoierea moștenită de aceste societăți, o stare de lucruri cu rădăcini adînci în istorie³⁾. După cum remarcă un cercetător pasionat al acestei regiuni, (...) într-un anumit sens, Europa de Est era înăpoiată din punct de vedere economic cu mult înainte de a fi fost înglobată în piața mai largă a lumii occidentale. Această înăpoiere își are rădăcinile într-un trecut foarte îndepărtat (...) (D. Chirot, 1989, p. 3). Înăpoierea afectează considerabil capacitatea acestor societăți, slab organizate din punct de vedere instituțional, de a depăși deficitul lor de performanță; pe de o parte aceasta ilustrează golurile de cunoștințe ale indivizilor și ale societății în general precum și restricțiile care împiedică schimbările instituționale, iar pe de altă parte sugerează că este posibilă abaterea sistemului de la ceea ce ar putea fi conceput ca un „coridor”⁴⁾ ideal de evoluție (care implică și depinde de reconstrucția instituțională sau, în cazul societăților postcomuniste, de transformarea sistemului). Referitor la aceasta, îmi amintesc că de deconectarea nu fost unul din colegii mei cînd Ken Jowitz, politolog la Universitatea Berkeley și un observator atent al României, a afirmat că „țările Americii Latine sînt în tranziție de peste un secol”⁵⁾. El s-a referit nu numai la politica economică greșită (exemplul Argentinei este cel mai la îndemînă, în perioada de dinaintea celui de-al doilea război mondial această țară aparținînd grupului economiilor dezvoltate din punct de vedere al veniturilor pe locuitor), ci mai ales la insuficiența de natură instituțională cu obârșie într-un anumit nivel de dezvoltare.

Insistînd asupra poverii trecutului, intenția mea nu este de a minimiza importanța reconstrucției instituționale, ci de a avertiza asupra efectelor de frînare ale acestei moșteniri și a dependenței față de o cale de evoluție societală nefavorabilă care este dificil de părăsit. În acest context, relația dintre sistemul economic al comunismului și înăpoierea moștenită (de societățile postcomuniste) poate să constituie obiectul unor investigații analitice elaborate. Republica Federativă Cehă și Slovacă — o economie industrială de frunte în Europa interbelică — este un exemplu grăitor al impactului negativ al sistemului de comandă asupra performanțelor economice. Deficitul de performanță poate fi evaluat atât static, cât și dinamic; static, ca distanța pînă la un nivel al producției ce ar indica o utilizare deplină și eficientă a resurselor (ceea ce presupune un cadru instituțional responsabil), și dinamic, ca prejudiciile aduse în timp cu alături potențialului de performanță și cantității ansamblului factorilor de producție, precum și ca lipsa de viabilitate a sistemului economic — sertit eşecului

din cauza mecanismelor sale înăuntrice de mișcare. Sistemul de comandă are o logică a autodistrugerii, anticipată în mod profetic de L. von Mises și Fr. von Hayek în renumita *Dezbatere asupra calculației*, care-și găsește doar parțial explicația în „procesul de obsolescență instituțională și în dispariția unui interes atotcuprinzător” (M. Olson și P. Murrell, 1991). În ciuda naturii sale aberante, comunismul a determinat o mare mobilitate socială și a transformat societăți preponderent agrare (cu excepția Republicii Federative Cehă și Slovacă și a fostei Germanii de Est) în societăți semiindustriale, în care majoritatea forței de muncă active o constituiau muncitorii⁶⁾; a eliminat, practic, analfabetismul și a contribuit în mod decisiv la secularizarea acestor societăți⁷⁾. Acest efort de modernizare, care a fost însoțit de teroare și violență ca politică de stat (colectivizarea forțată este un exemplu elocvent), nu a reușit să schimbe logica „scufundării” istorice a sistemului; mai mult decît atât, a semănat germinii descompunerii sociale, politice și economice. Răbufniri ca aceea din 1953 în fosta Germanie de Est, 1956 în Ungaria și Polonia, 1968 în Cehoslovacia, 1970, 1978 și 1980 în Polonia, 1977 în România sînt mărturie ale atitudinii populare față de natura sistemului. La sfîrșitul anilor '80, în ciuda unui grad înalt de alfabetizare și a unei ponderi ridicate a forței de muncă calificate, Europa Centrală și de Est a rămas tot mai mult în urma economiilor dezvoltate, incapabile să concureze măcar cu economiile de piață în curs de dezvoltare (în special, cu țările recent industrializate), dispunînd de aparate industriale supradimensionate și din ce în ce mai uzate și prefigurînd un dezastru ecologic inevitabil.

Cum se încadrează factorul cultural în imaginea de ansamblu, avînd în vedere faptul că înăpoierea are și o dimensiune culturală? Este evident că „transformarea” și, într-un sens mai larg, ajungerea din urmă a Vestului, implică și schimbări de ordin cultural. Eu nu sînt un antropolog cultural. Totuși, îmi permit să punctez două aspecte ce mi se par relevante în acest sens. Primul aspect se referă la diferențele culturale istorice dintre lumea occidentală și Europa Centrală și de Est, ca un întreg sau în parte⁸⁾. Al doilea aspect are în vedere moștenirea culturală a comunismului, un anumit ethos ce modelează comportamentul și speranțele unor mase mari de oameni și care poate să producă ravagi în cadrul transformării, percepută ca un proces (strategie) intenționat⁹⁾.

O altă întrebare se poate pune cu privire la măsura în care particularitățile culturale, care au precedat comunismul, și moștenirea culturală a acestuia, pe de o parte, împletesc asupra procesului de transformare și, pe de altă parte, cer anumite adaptări ale noilor alcătuirii instituționale. Întrebarea poate fi formulată astfel: care ar fi modelul economic occidental cel mai potrivit acestei regiuni¹⁰⁾?

Liderii erei postcomuniste se confruntă cu probleme uriașe și cooligatoare dacă nu gîndim că se urmărește realizarea de progrese simultan în mai multe direcții: crearea unor unități economice viabile (bazate pe regulile pieței), elaborarea unor politici democratice,

pluraliste, reangajarea pe calea creșterii economice și realizarea modernizării (inclusiv a schimbărilor culturale). Întrucît „transformarea” ca proces real nu poate fi separată de un context concret, care este, în rîndul său, un produs al istoriei îndepărtate și al celei recente, în cele ce urmează voi aborda caracteristicile ale evoluției economiei românești în era comunistă.

(Continuare în numărul viitor)

1) J. Kornai pare a fi primul care a plecat în favoarea utilizării noțiunii de „transformare” în locul celei de „reformă”, pentru a exprima amploarea și complexitatea procesului.

2) Atrage atenția faptul că laureații premiului Nobel, cu excepția unor rare intervenții, nu par a fi angajați în aceste eforturi intelectuale, ceea ce este surprinzător.

3) Promotorul teoriei incontestabilă a fost M. Manollescu (1929, 1934), care a plecat în favoarea protecționismului și corporatismului industrial. Este interesant faptul că, după ce Ph. Schnitzer (1974) a atras atenția asupra ideilor considerate tratate ale lui Manollescu cu privire la evoluția socială în cursul acestui secol, unii încearcă să construiască „neocorporatismul” ca o cale de ieșire a societăților industriale din situația dificilă în care s-ar afla și ca punct de convergență pentru reconstrucția instituțională din Europa Centrală și de Est (M. Lallement, 1991).

4) Un studiu asupra evoluției interbelice a economiei românești a fost publicat recent de V. Arencuș (1991).

5) Conform lui A. Solimano, în 1937, venitul nominal pe locuitor estimat la 400 dolari în Marea Britanie și respectiv 400, 340, 330, 306, 265 și 190 dolari în Suedia, Germania, Belgia, Olanda, Franța și Austria. Estimările corepondente pentru Cehoslovacia, Ungaria, Polonia, România, Iugoslavia și Bulgaria erau respectiv 170, 120, 100, 81, 80 și 75 dolari (A. Gelb și Cheryl Gray, 1991, p. 65); vezi și A. Benner și J. M. Montias (1991, p. 163).

6) Aceasta poate fi comparat cu coridorul imaginat de A. Leijonhufvud în cadrul căruia „(...) mecanismele homeostatice ale sistemului funcționează bine...” (1973, p. 32).

7) Această afirmație a fost făcută cu ocazia *Mesei rotunde economice româno-americane*, care a avut loc la Snaigo, în zilele de 16—17 aprilie 1991.

8) Prin crearea „marilor industrii”, comunismul a produs o clasă muncitoare supradimensionată care, ironie a sortii, a contribuit la colapsul acestuia. Dar, muncitorii pot să încetinească sau să devieze transformarea din cauza unor interese puternice statornice (vezi și J. Kochanowicz, 1990).

9) Astfel, „Rusia nu mai este țara agrară nediferențiată care era în momentul în care Stalin s-a angajat în cursa fallimentară a comunismului. În 1929, numai 32% din populația Rusiei trăia în orase (...) Acum proporția acestora este de 74% (...) Gradul de alfabetizare este de 99%, comparativ cu învățământul mediu este de 96% și dispune de o elită științifică și managerială numeroasă” (T. J. Kozyra, 1991, p. 28).

10) În acest caz, se poate aborda rolul religiei în Vest comparativ cu Estul.

11) Modelele germane și japoneze pot fi justapuse modelului anglo-saxon; primele două modele se caracterizează printr-un înalt grad de cooperare între guvern, patronat și sindicate, precum și un sentiment de solidaritate (valorii comunitare), care ar putea exercita atracția asupra mai multor țări ex-comuniste.

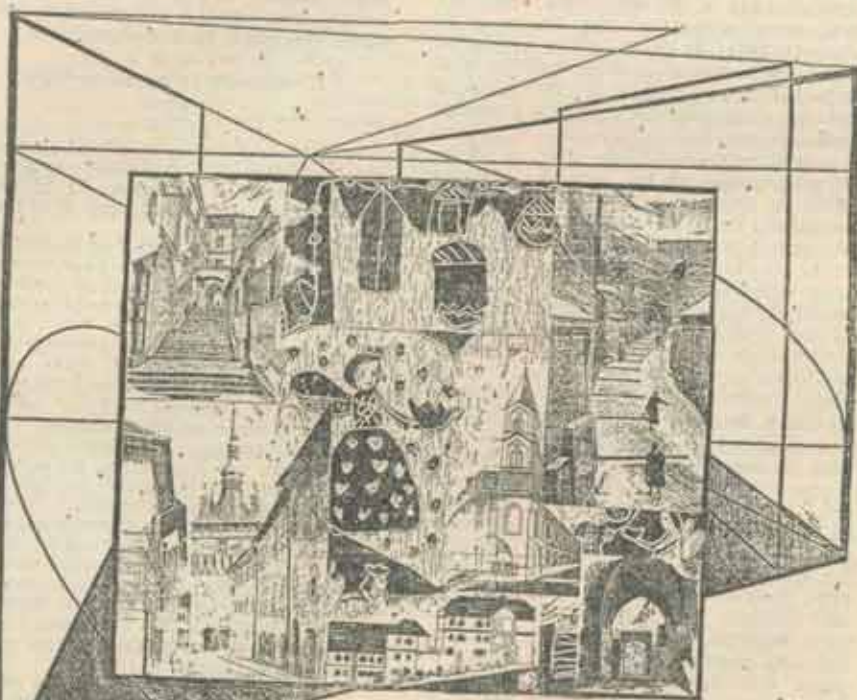
Sumio Kawakami — Waste in Motion (1954)

URBANISTICĂ

PUNCTE DE VEDERE ASUPRA PROIECTĂRII DE

UNIUNEA ARHITECTILOR DIN ROMANIA
UNIUNEA NAȚIONALĂ A RESTAURATORILOR DE MONUMENTE ISTORICE
INSTITUTUL DE ARHITECTURĂ ION MINCU
DIRECȚIA MONUMENTELOR, ANSAMBLURILOR ȘI SITURILOR ISTORICE

ARCHITECTURE POUR UN JOUR MONDIAL
DE DÉVELOPPEMENT DURABLE L'ARCHITECTURE
1er JUILLET 1992

PUNCTE DE VEDERE APARUTE
IN ACTIVITATEA DE PROIECTARE
PENTRU ZONE PROTEJATE CU
VALOARE DE PATRIMONIUM

1-2 IULIE 1992 - INSTITUTUL DE ARHITECTURĂ ION MINCU - BUC.

În zilele de 1 și 2 Iulie a avut loc, la Institutul de Arhitectură, sub genericul „Arhitectura pentru o dezvoltare durabilă”, propus de Uniunea Internațională a Arhitecților pentru celebrarea Zilei Mondiale a Arhitecturii în acest an, o dezbatere despre raporturile între tradiție și contemporaneitate în proiectarea inserțiilor în zonele pro-

tejate și în centrele orașelor. Redăm mai jos cuvântul de deschidere al arhitectului Alexandru Beldiman și extrase din intervențiile participanților — nu numai arhitecți, ci și ingineri, istorici, arheologi, sociologi. O expoziție de proiecte recente a fost organizată cu acest prilej.

CODUL MORAL AL VIRSTEI

S. IGNAT

Încep de inserție „în stil” a unei construcții într-un teșut urban de valoare arhitecturală este departe de a fi menționat în Codul de Etică.

Împotriva conștientizării, așa cum o face după codul etic — care rămâne Carta de la Venezia — Comisia a octetului interdisciplinar pentru exprimarea identității a virșii fiecărei dintre componentele unui ansamblu de arhitectură istorice este clară.

Carurile în care Comisia a optat pentru reconstituirea stilului sunt: ezările limbă, cu valoare de simbol, cum este acela al Mănăstirii Văcărești sau al Bisericii Sf. Spiridon Vechi. Acesta este de dimensia reprezentativă în același timp, un proiect inserțiv al unei acțiuni premeditate de a șterge istoria unui oraș.

Implicarea Comisiei în avizarea inserțiilor noi în teșutul urban are ca scop exclusiv protecția rezervatelor de arhitectură — zone din oraș care li ilustră istoria și-l dau identitate.

Este adevărat că, în lina unei viziuni de ansamblu asupra dezvoltării orașelor, eforturile noastre sînt oarecum risipite și lipsite de repere generale. Înă-

șterea studiilor cer eforturi majore și mai ales timp — astfel încît, pentru etapa actuală, avînd în vedere și presiunea financiară existentă, controlul inserțiilor noi se face sectorial, încercînd în același timp o viziune unitară asupra ansamblului.

Agresiunile asupra zonelor istorice rezervate se produc, în general, în trei feluri:

— direct — prin intervenții punctuale și fără un studiu în ansamblu asupra clădirilor cu valoare arhitecturală. Este cazul transformărilor și „modernizărilor” parterelor comerciale ale clădirilor, fără preocupare de coordonare — pe unitate arhitecturală;

— în ansamblu — prin întreruperea continuității unității stilistice, volumetrice etc. a unui front construit valoros. Trebuie menționat că integrarea în ansamblu a unei inserții este condiționată în primul rînd de volumetrie și aliniere, dar și de arhitectură și de materialele folosite — în ideea subordonării față de ansamblul istoric constituit;

— indirect — prin consecințele de natură funcțională și socială asupra zonelor protejate. Inserția unei funcțiuni de mare amploare într-o zonă de locuire sau de comerț mărunț are consecințe asupra modului de locuire specific și în final poate ridica problema compatibilității rezervatei cu noile funcțiuni.

DESPRE AUTENTICITATE

V. MITREĂ

Invitația făcută de Uniunea Arhitecților din România la un dialog pe tema relației dintre pa-

trimoniul moștenit și ceea ce edificăm azi și mâine mi se pare că nu trebuie să rămînă un deșeu oca-

zional de sărbătorirea zilei Mondiale a Arhitecturii, ci să devină o temă permanentă în dezbaterile noastre. Iar dialogul nu trebuie să antreneze numai o categorie de socia-

listă arhitecți, ci toți factorii interesați de afirmarea spiritului material al acestei națiuni. Prin urmare, și opinia publică va trebui să aibă ocazia de a-și formula punctele de vedere. Necesitatea continuării acțiunii declanșate azi se impune din trei motive majore: 1) nu avem o rețetă deșablit de bogată ca să ne mai permitem luxul de a renunța, 2) legislația în domeniul este destul de slabă și 3) presiunea intereselor individuale de cistig a devenit deja agresivă vis-à-vis de interesele colectivității. Mai mult, nefiind încă aprobată „legoa arhitecturii”, acum poate interveni cu un proiect ericic tehnician: „ocrotirea patrimoniului nu are încă (de ce?) putere de lege: „consiliile” la care apelașă primarii în luarea deciziilor sînt formate din oameni politici și nu din specialiați — preferabil din cei mai buni. Deci, momentele e critice. Iar intervențiile ar fi indicate să se facă la nivelul a două paliere: al administrației — unde nu se be-

neficiasă poate tot de instrumentul de ghidare numit „plan urbanistic general” de delimitare a zonelor cu valoare patrimonială și de lista obiectivelor monument; și profesioniștilor — care de multe ori uită pădurea/ orașul de dragul conșcului/edificiului pe care îl concep.

Oprindu-mă acum la cei care săvîrșesc actul creației mi-as mai permite unele observații, fără a avea în vedere o anumite ierarhizare.

Dorința oricărui arhitect nu ar trebui să fie de a poci azi contemporanii, ci de a nu fi tratat cu indiferență de generațiile viitoare.

Socul se uzază repede; timpul nu poate fi înfruntat decît prin valoare, care se naște însă mult mai greu.

Remanenta îndelungată într-un sit valoros sau cu valori se poate face fie subterfug la criteriile acestuia, la simbolul lor, fie — cînd talentul îi-a permis — aprofundînd o altă opție în ierarhizarea și armonizarea componentelor

lor sitului în cauză.

O inserție nu e respinsă dacă ni înțeles legile care guvernează dezvoltarea în timp a orașului, dacă ai înțeles simbolul locului, dacă ai înțeles condiționările dintre cadrul natural și cel construit, dacă ai șezat modul în care a operat tradiția în timp s.a.m.d.

Patrimoniul nu e un dat pentru totdeauna! Metafora lui rezultă din permanența confruntare cu generațiile și coordonate culturale ale fiecărei epoci. Să fim chi mai prezenti în patrimoniul milenialului III dar nu demodînd ceea ce s-a străduț să facă bine cel din vechurile trecut.

Oprindu-mă la orașul în care locuiesc. Clușina sînt convins că dacă tot cei care au proiectat pentru el i-ar fi cunoscut îndemnele întregii evoluție, multe din aceste urbanistice sau arhitecturale nu s-ar fi făcut (mai puțin însă ca în multe alte orașe și acest secol ar fi adăugat mult mai mult la patrimoniul valorilor.

LIBERTĂȚI ȘI LIMITE ALE INTERVENȚIILOR ARHITECTURALE ÎN SITURI ISTORICE

TEODOR OCTAVIAN GHEORGHIU

Intenția de a discuta limitele pe care le impune inserția într-un cadru urban existent este rezultatul firesc al unui impas. Concepțiile nefiind nici pe departe conștate și controlate, discutarea efectelor lor asupra fenomenului amintit poate constitui, printr-un efect invers, un reper al dezbaterii.

Ce se întîmplă în fapt? Se confruntă, în mare măsură artificială, două tendințe. Arhitectul, sau o parte a lor, reclamă dobîndirea „libertății de creație”, în timp ce un for cum este „Comisia Monumentelor” face efortul de a tempera această tendință, incluzînd ca însăși o sumă de opțiuni la cealaltă extremitate.

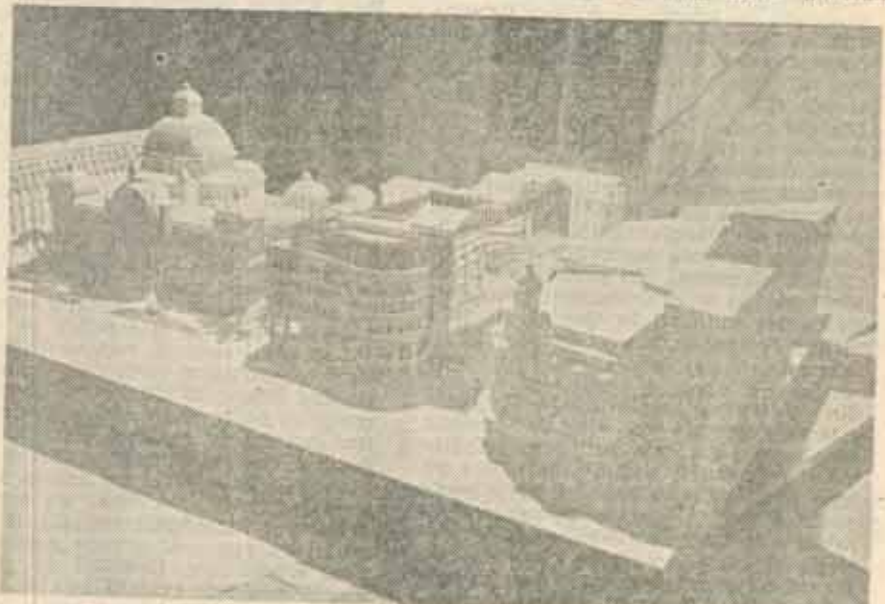
Păreră mea este că, dacă acest dialog poate fi salvat ca intenție, rezultatele efective nu sînt previzibile pozitive și constructive. Lăsînd la o parte un precedent esec al unei asemenea acțiuni petrecute la Timișoara, unde s-a monologat aproape obsesiv, în special de către adeptii „libertății”, sînt de părere că subiectul unei asemenea întreprinderi este superfluu. Toată această dezbateră este cantonată în domeniul strict al profesioniștilor de arhitect. Evaluarea completă complexă și nuanțată a realității, din care face parte și contextul construit existent, este o problemă a acestei profesii. Eliminînd apoi extremele, rămîne un mijloc, un centru, deosebit mediu, care este răspunsul corect și fără traume urbane și umane la problema a-

muntă. Extremele sînt, apoi, greu de delimitat, cea „clamantă” ilegalitatea acțiunilor brutale, decontextualizate, nu este decît reflexul unui handness profesional. Alfel spus, aducîți ei nu pot, pur și simplu, să se situeze la nivelul de complexitate cerut de o intervenție în asemenea situații. Mentalitatea aceasta este rezultatul deceniilor în care s-a acționat exact în acest fel, iar rezultatele sînt bine cunoscute. A-l absolvi, pe de altă parte, de păcatele acțiunilor lor ar fi un gest naiv și în orice caz greșit. S-a petrecut azi o coabitare extrem de interesantă între dorința de „a face” cu orice preț a părților implicate, promotori și executați, chiar dacă motivațiile au fost diferite.

Nu este lipsit de interes să amintesc faptul că, la începutul anului 1990, una din grîile arhitecților era legată de dispariția celui mai mare dintre investitori și promotori.

În cealaltă extremitate se manifestă handicapul celor care nu pot evalua aspectul dinamic al arhitecturii și urbanismului, astfel încît soluția propusă de ei — imobilismul — duce în mod direct la contracerea unei din tendințele firești. Pe de altă parte, pentru anumite zone urbane, ultima opțiune își găsește legitimitatea, chiar dacă pare un gest extremist.

Din păcate, pentru o bună parte din cei care formează extremele, concepțiile pe care le vehiculează sînt la nivelul intuitiv. Studiile, în acest sens, lipsesc într-o măsură atât de mare, încît nu se poate vorbi despre încreștări de obiectivare. Menținînd doar sfera „liberală”,

Imagina care ilustrează această pagină este o fotografie după o machetă de studiu. E vorba de proiectul pentru un sediu central al administrației financiare. Clădirea ar urma să se construiască pe terenul dintre palatul CEC și magazinul Victoria, în fața Bisericii Zădări, unde a fost cîndva un hotel, prăbușit în parte la cutremurul din 1977 și demolat în întregime în scurtă vreme după aceea. În unele privințe, terenul și studiul noii clădiri reflectă evantaiul foarte larg al problemelor evocate în dezbateră despre o arhitectură durabilă. Amplasa-

ARHITECTURĂ ÎN ZONELE ISTORICE PROTEJATE

reperele acestora sînt modelele neasimilate, de cele mai multe ori la limita acceptabilității, vehiculate în revistele de specialitate. Ele sînt numite „avangardă”, chiar dacă, în momentul recursului au toton la ele, părăsindu-le sfera noutăților. „Neasimilarea”, aici, reprezintă în final asupra modului în care sînt interpretate și adaptate în anumite situații.

Lipsa de finalitate a discuțiilor, profetice la început, este doar rezultatul unei evaluări obiective a realității. Dintre arhitecții „voluntaristi”, puțini ar fi dispuși să-și corecteze mentalitatea. Este, printre altele, consecința contactului acestei profesii cu banul, în situația în care, oricum, tendințele „dictatoriale” ale unor arhitecți constituie o realitate de necontestat.

MÎINE AR PUTEA FI PREA TÎRZIU

ȘTEFAN LUNGU

Ne place sau nu, continuăm să trăim într-o stare de anormalitate pe care sîntem dator să o privim în față!

Este zadarnic și totodată contraproductiv să visăm structuri organizatorice perfecte într-o lume bîntuită de nesiguranțe de tot felul și să ne lamentăm. Este într-adevăr foarte grav că legea patrimoniului își așteaptă rîndul la parlament de aproape un an. Pare evident că, pentru distincții noiști parlamentari, cultura este un moft. Nu ar fi nimic dacă această așteptare nu ar însemna un factor exponențial de distrugere. A fi posesorul unui patrimoniu, sau al unei părți din acesta — cit de mică — înseamnă, pe lângă niște drepturi, imense responsabilități, a căror încălcare, dincolo de măruntă penalizare, trebuie să ducă pînă la pierderea dreptului de proprietate și chiar la privatizarea de libertate. (Mă întreb cum a fost posibilă demolarea unui monument de arhitectură la Craiova — unde, dacă nu mă înșel, primarul orașului este un arhitect — și acest fapt să nu aibă nici un ecou.)

În momentul de față, mare parte a patrimoniului construit se află în proprietatea sau administrarea statului și a bisericii. Pentru conservarea acestuia sînt necesare fonduri — și nu puține.

Dar dacă statul nu găsește fonduri, și deci nu își poate onora obligațiile ce decurg din deținerea lui, nu este normal ca statul să-și piardă aceste proprietăți? Nu pare că, dincolo de epurile noastre abstracte, orașul înseamnă înainte de toate o cultură a locușilor, din nefericire atît de agresată, în ultima jumătate de veac, de bine cunoscuta urbanizare forțată, generatoare de subcultură.

Spunea unul dintre colegii noștri că într-un oraș sînt mai multe orase: al cărturarilor, al economistilor, al muncitorilor, al copiilor și bătrînilor etc. Într-adevăr, în final, urbea este alcătuită ce poate fi „citate” în multe tonități, iar valoarea ei crește odată cu numărul și bogăția posibilităților de lectură. De aceea arhitectul, chemat să orchestreze această edificare complexă, nu poate fi indiferent la nici unul din aspectele ei.

Cred că este inutil să veghem la puritatea unui monument, dacă el nu este pus în posesia cuiva, capabil și fără îndoielă interesat să-l exploateze și mai ales să-l protejeze. Or, pentru aceasta trebuie construită o strategie, o politică, fără de care orice lege devine inoperantă.

Direcția Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice, organism menit să opereze acest patrimoniu, dincolo de preocupările științifice, n-ar trebui să pună la punct o politică managerială a domeniului? Nu este treaba noastră — se va spune —, noi sîntem specialiști. Dar atunci cine? Cine trebuie să stabilească ierarhiile de intervenție, modalitățile, ce se poate și ce nu se poate face cu un monument, pentru a-i asigura supraviețuirea etc.? I.C.R.A.L.-ul?

Este o utopie să ne imaginăm patrimoniul construit ca un urias muzeu al contemporanului, întreținut de un Moș Crăciun al cărui sac nu are fund. El trebuie inclus în cea mai mare parte în circuitul normal de viață al cetății, cu toate implicațiile pe care această operațiune le presupune. Cine altcineva decît cei ce cunosc cel mai bine care este patrimoniul sînt îndreptățiți să spună cum poate fi făcută această integrare, care sînt alternativele, care pot fi mijloacele; dar nu la modul ideal, așteptînd, cum bînd-estă românului, ca minunea să vină din afară, ci concret, realist și, mai ales, acum: pentru că mîine ar putea fi prea tîrziu.

PROFESIONALISM ȘI PRESIUNE „URBANISTICĂ”

ȘERBAN NĂDEIDE

Morala dezbaterei noastre, enunțată simplu, ar putea fi următoarea: atunci cînd se concepe o clădire nouă, trebuie să se țină seama de locul în care aceasta urmează să se inscrie, de imaginea localității căreia îi va aparține. Domnul arhitect Vora Munteanu evoca mai înalte, fără să numească explicit

lucrarea lui Kevin Spacey, susținînd pe drept cuvînt nevoia declarării de studii globale pentru un oraș ca București și nu numai. După intervenția domnilor primari de sector, rezultă că de urgență și importanță este folosirea oricărui studiu și reglementări făcute cu profesionalism, pentru a ghida pe parcurs, activitatea de construcție în București, activitate care riscă să asalteze administrația locală puțin înarmată încă să facă față presiunilor „urbanistice”. Deci, cred, că, în lipsa studiilor exhaus-

mentul e situat în pînă zonă istorică. În preajma sa vom readă arhitectură neofranceză, neoromânească, blocuri noi, biserică Zlătari și fațade construite în anul '30. A pîsi un răspuns, exprimat într-un limbaj contemporan, la acest context variat și extrem de expresiv, pune, fără îndoielă, arhitectului întrebări la care răspunsul nu e ușor de găsit. Proiectul noului edificiu este în curs de elaborare la Institutul Proiect-București. Echipa de arhitecți este condusă de Alexandru Beldiman.

live al a planurilor urbanistice, domnul arhitect Munteanu, autorul unui interesant și valoros studiu ce privește fizionomia urbanistică a centrului capitalei, studiu organizat încă în 1991 la o discuție organizată tot de U.A.R. la sala Dalles, ar putea, împreună cu specialiștii cu care a colaborat, să devină unul din acei factori de elemente tehnice de fundamentare a deciziilor administrative, atît de solicitate de către primării.

Ar fi însă momentul să răspundem în sfîrșit invitației făcute de președintele nostru, domnul Alexandru Beldiman, și să ne referim cu aprecieri directe la exemplele prezentate în expoziție. După părerea mea, ni se oferă discuției cel puțin două categorii de propuneri. Unele sînt relativ ușor de apreciat ca fezabile și m-aș referi la clădirea propusă pe strada Vasile Conta, în apropierea fostului Institut de petrol și gaze și a parcsului corpului diplomatic. Înversă corect, într-un cadru tipic bucurestean în care există clădiri din diversele „familii arhitecturale” ale acestui secol, propunerea oferă o prezență convingătoare, devenind un fericiit „cap de perspectivă” pe strada Traian Vuia privită din zona sălii Dalles. Asemenea amplasamente, în care „plombarea” se poate realiza fără riscuri mari de deturmare a personalității locului, sînt multe în București și ele vor oferi cu siguranță, la fel ca în perioada interbelică, un cîmp ferit pentru îmbogățirea expresiei arhitecturale.

O altă categorie de propuneri este aceea exemplificată de către cele trei proiecte premiate în cadrul concursului pentru sediul U.A.R. În acest caz, pe un

amplasament de excepție și pentru a clădire pe care o dorim tot de excepție, sînt prezentate trei poziții clar diferite fără a exista încă suficiente elemente de departajare. A adopta o soluție în care o clădire modernă, dezvoltată pe verticală, include o parte a construcției parțial distruse în decembrie 1989, este, după mine, posibil și tentant. În același timp, tehnologiile proprii unei astfel de arhitecturi nu ne sînt încă foarte la îndemînă. O soluție de o asemenea îndrăzneală trebuie să se exprime ireproșabil. La polul opus există propunerea, perfect posibilă, în care clădirea astăzi devastată se restituie integral, completîndu-se totodată frontul învecinat de pe strada Dem. I. Dobrescu într-o arhitectură de factură modernă, dar supusă regulilor volumetrice existente. Proiectul menționat se referă în mod fericiit la amenajări de spații verzi, circulații pietonale și mobilier urban, pe o zonă mai extinsă.

Diferențele mari de utilizare a terenului, ca și de lucrări pe care le antrenează propunerile reținute de Juriu, cred că au depășit criteriile de apreciere spre o etapă ulterioară concursului de idei, către zona posibilităților economice și tehnologice. Va trebui ca aceste din urmă criterii să decidă, alături de cele funcționale și estetice, asupra soluției de adoptat.

Fără îndoială, acesta este timpul de intervenție în care dezbaterile largă și riguroasă argumentată trebuie să fie proporțională cu importanța subiecției. Aceasta este o activitate în care U.A.R. are de jucat un rol determinant.

CENTRELE ORAȘELOR NOASTRE, ÎNCOTRO ?

ALEXANDRU BELDIMAN

Ce fel de arhitectură trebuie propusă la sfîrșitul secolului al 20-lea, orașelor noastre rînite, și căror corp este de cele mai multe ori încă insuficient conturat și a căror formă urmează a fi definitivată acum, și în anul care vine, prin intervenția noastră. Cum va trebui operat în centrele constituite ale orașelor României, acolo unde presiunile investițiilor — justificabile de altfel — este mai evidentă?

Momentul actual este decisiv pentru viitorul orașelor, căci de strategia ce ne-o propunem va depinde calitatea (estetică) a cadrului în care trăim. Andrei Pleșu spune cu dreptate la deschiderea expoziției „Centenarul Societății Arhitecților din România”, că sîntem pe dinăuntru, în mare măsură, rezultatul a ceea ce orașele și casele noastre sînt. Cele fără personalitate vor genera, susținem noi fără a exagera prea mult, locuitori fără personalitate.

Pentru intervențiile ce se vor opera în centrele urbane, putem duce la gînd, grosso modo, trei posibile ipoteze de lucru. Prima ar consta în prelucrarea în fațade, printr-o pastilă, a arhitecturilor existente în zona de intervenție, urmînd ca funcțiunea cuprinsă în corpul construcției să fie rezolvată după criteriile contemporane. Este, pentru a da niște exemple bucurestene, ca și cum s-ar cere arhitecților care se ocupă de restaurarea și extinderea Bibliotecii Universitare (fosta fundație Carol I) din Piața Revoluției, să închidă corpul extinderii cu fațade alidoma celor existente; sau ce și cum s-ar propune, pentru imobilul cu funcțiune contemporană ce urmează a se construi pe terenul din dreapta CEC-ului (Calea Victoriei), refacerea integrală a fațadelor Hotelului Victoria, demolat la extremitatea din 1977.

Această ipoteză de lucru ar avea, aparent, avantajul continuității și al unității. Orașul este însă un organism viu, el se regenerează fără încetare. Dacă privim evoluția orașelor importante ale lumii, cele ce crează cultură și civilizație, putem vedea fără dificultate strategiile diferite de arhitectură și urbanism ce le compun, și nu vom găsi, după știința noastră, rezolvări care să plece de la o astfel de premiză. Excepție fac acele construcții sau părți de oraș de o mare importanță simbolică pentru viața cetății sau a unui popor, cum a fost pentru polonezi cartierul Stare Miasto din Varșovia, care bombardat fiind a fost construit alidoma originalului, după al II-lea Război Mondial, sau cum ar trebui să fie pentru București, Mîntăirea Văcărești. În afara unor asemenea cazuri, credem cu tărie că această ipoteză de lucru trebuie cu desăvîrșire abandonată.

O a doua ipoteză s-ar situa la realitate extremă și ar consta în propunerea unor arhitecturi contemporane, fără a se ține cont de caracterul sitului în care acestea ar urma să fie implantate.

La prima vedere această ipoteză pare atrăgătoare, pe de o parte pentru că ar aduce rapid orașele noastre în contemporaneitate, pe de altă parte, s-ar continua o tradiție care făcea ca pînă de curînd, a-

cest mod întîmpător de dezvoltare al urbelor României, să fie regulă. Astfel arhitectura eclectică de sorginte franceză a Bucureștilor nu a respectat frumosa arhitectură a secolului al XVIII-lea, și nici cea „neoromânească” nu a făcut acest lucru. Ca să nu mai vorbim de foarte valabila arhitectură modernă a anilor '20, '30 care s-a dezvoltat autarhic fără cel mai mic respect față de ceea ce preexistă. Deci, dacă orașele noastre s-au dezvoltat pînă acum în acest mod, de ce să nu continuăm, de ce să nu propunem arhitectura contemporană cea mai „Up to date” punînd astfel bazele orașelor secolului al XXI-lea? Pentru că acum, în acest sfîrșit de secol, dezvoltarea orașelor nu se mai judecă în aceiași termeni, această formă de „urbanism” sîlbatic fiind repudiată de teoreticienii contemporani. Și cu atît mai mult pentru orașele României, aflate la cumpăna în care, prost gîndite, pot cădea în masa mare a orașelor fără caracter, sau din contră, atent continuate, vor putea să-și întărească personalitatea. Abordarea contemporană a arhitecturii după părerea noastră — și aceasta ar fi cea de a treia ipoteză de lucru — presupune o atență privire asupra orașului ca tot, precum și asupra părților. O pătrundere a istoriei sale construite. Vom să fim bine înțeleși, aceasta nu înseamnă că sîntem împotriva construcțiilor înalte, eventual foarte înalte, sau foarte moderne, dar propunerile trebuie să fie generate de o analiză foarte atentă care să considere absolut toate datele cadrului existent. Profesorul arhitect Alexandru Sandu susține cu dreptate, că silueta orașelor noastre de-a lungul istoriei este marcată tocmai de prezențe verticale accentuate, în opoziție cu zone orizontale. Sîntem convinși că acest specific trebuie cu atenție analizat și transpus în forme contemporane. Metoda presupune, după aprobarea noastră, o apropiere contextualistă de trecutul urban, și necesită atît studiul minuțios al arhitecturilor existente în sit, cît și înstituirea unui dialog, dintr-o perspectivă către trecut și invers. Desigur acest mod de abordare presupune o serioasă cultură și mult bun simț. Cunoașterea exclusivă a ultimelor reviste occidentale în domeniul nu mai este cît un de puțin suficient. Și mai cere, timp mai îndelungat pentru elaborarea proiectului; aici apare riscul ca sub presiunea beneficiarului, de regulă grăbit, fiindcă recuperarea banilor investiției este direct proporțională cu durata de proiectare și execuție, să nu se acorde timpul necesar studiului. Această „logică” este falsă, fiindcă proiectele făcute repede sînt de obicei de o calitate mediocră, cînd nu sînt de-a dreptul slabe.

În cadrul economiei de piață riscul acesta este real și major, iar posibilitatea umplerii orașelor noastre cu o arhitectură comercială ne plîndește. Ce ar trebui făcut în acest moment în care economia țării este „la pămînt” și primăriile nu-și pot permite să plătească studiile care să prevină o astfel de situație? Iată o întrebare teribilă de actuală pe care si-o pun, din păcate, puțini dintre responsabili acestui domeniu.

TRIBUNA LIBERA

DELIR ANTIMONARHIC ?

SERBAN FOARȚA

Hazardul, care-i plin de haz, doar el va fi făcut ca unul dintre articolele mele. Carisma legitimă, să stea, în „22” pe una și aceeași filă cu un eseu, Delir monarhic, semnat de dl Andrei Cornea, — eu care, fără voie, intru în, pe alocuri, coliziune. Am, dincolo de complemente retorico-circumstanțiale, o stimă și o admirație pentru mai tînărul confrate, pentru frumoasa-i erudiție, ca și pentru neechivocul cu care stăruie asupra ambiguității fenomenului sociopolitic românesc. E pentru ce aceste rânduri vor căuta să se mențină în limitele (și face-play-ul) unei polemici stricte cordiale, ca să-i citez pe dl Paler, — de unde, dubitativ în-șiși a titlului, injust, al lor.

Că dl Cornea (ca, de altfel, mai nou, și dl Andreescu¹, într-un răvas din Rivezside) i se opune, indignat, recentului „delir monarhic”, căruia i-ar fi căzut pradă nu doar norodul ultraradic, ci și stimabili ghedesiști, e, oarecum, firesc din parte-i, — eu însumi, în eseuul propriu, în ciuda unui stil „înalt”, ferindu-mă să ies din brazdă, dintr-o rezonabilității, și să bat campii, de-lirind.

Ceea ce, totuși, mă intrigă sunt, în acest Delir monarhic, obsesia, recurenta, tefalma cutărilor termenilor vag oculti, piclosi, adică, și suspecti, ca „entuziasm delirant al maselor”, ca „mit arhaic”, ca „subconștientul colectiv”, ca „mesianism” sau ca „prestigiu” (în care un clasicizant, nu latinist, ca dl Cornea, fie și transcriindu-l astfel, vede, firește, un „praesidium”, i.e. un „trunc”, un „horus-pocus”, o „asadar”, „sariatanie” și alte lucruri neurale), „Stare de grație” e, la rîndu-i, una din bietele sintagme valorizate în registru peiorativ, chiar infamant, ca și, în rest, „mitopoetic”, concept nu mai puțin blamabil.

Or, ceea ce îl contrariază, îl supără pe dl Cornea, față cu termenii acestuia și cu, prin ei, regalitatea (sau, numai, zelul excesiv al ultimilor săi adepți), e, cred, o aură obscură, o „res abscondita”, o vază și, deci, un irationalism, pe care le conștient cu toții (termenul, binăntîr, iar nu adepții monarhici).

Pe care le conștient cu toții, — nu, însă, și recalitatea, magia cărora, în cazul că de magie ar fi vorba, e (și rămîne) una albă, nu quasi-neagră ca aceea ce stă, în epoci nu prea vechi, la temelia, uncori, a mitului republican, ca egalitarism plebeu, vindictă și resentiment.

Că streangul ultimului rege ar trebui făcut din funia matelor ultimului popa, nu-i o deviză... regalită, ci un slogan iluminist (față scandalos și incredibil, din pricina toamnei și a tronului viscerălității). În nici un timp regal, posesiv, nu-i de găsit un vers ca „asta, prin care semînța noastră, l'Humanité (cu „H” majuscul), întoarce-se la tribulism (adică la străvechi și erinici, eroul singelui lastră), amume versul Marcellino-ici: „Qu'un sang impur abreuve nos sillons” (de unde, pînă la nazismul unei lozinci ca „Blut und Erde”, mă tem că nu-i decît un pas). Din cite sînt, nici un reșat al Europei, prea-crestine n-a căzut în idolatria de bile, a Cultului Rațional: că dește cultul marelui, al majestăților regale, nu erod ca el, să-l fi atins, nici chiar sub regii absoluti, în Italia și grotesc, pe cel al personalității unor faimosi republicani, iar, după orice monarhic „și ocultează, din pricină, originile subluare” (ca să citez din mine însumi), necum din dl Andrei Cornea², o face, baremi, recurgînd la harul, ca la Reims, al Proniei, la ua „sfinț mastic „en plein jour”; în timp ce subluaritatea, recunoscută cu mult zgomot, a unora dintre republicii (în statu, mai ales, nascenți) e o... subteranitate, ce presupune conjurația, „becetea tînăr”, fanatismul, asasinările rituale, un soi de mistică atec, demonică și sacrilegă (ca practicele misel negre sau ea, în vremuri mai dincoace, într-un roman de Dostolevski), — fie și cînd acestea toate se autointitulează Rationalism, „Lumini”, Progres, iar, între altele, cultivă „ideea clară și distinctă” (la fel de clară și distinctă cum, eventual, o ghiltoasă, — cultul unei ghiltoșine). Mai trebuie să(-i) amintesc (dlui Cornea) că Batalie, nu altal decît George Batalie, avu, în plin veac douăzeci, inițiativa, la Paris, a unei absolut macabre „comemorări jubilarilor” a mortii regelui Louis XVI ? !

(Un paranteză fie spus: că dragostea față de „prinții acestei lumi” e, a priori, o spetă de idolatrie, cum însinuează dl Cornea, „numai asupraei” iubirea, iubirea noastră, hărăzită fiindu-i, „și lui Dumnezeu”, — nu înțeleg de ce din sfera

„aproapelui” sunt evacuații, pe tot-deauna, cei dinții.)

Firește că democrației (incompatibilă, adesea, cu spiritul republican, atunci cînd ei se intrupează, de pildă, în iacobinism, — dar compatibilă cu, totuși, monarhii constituțional) îi e improprie toamnei „stare de grație”, spune dl Cornea, — fiind o formă, tot el spune, puțin „nedreptă” și „banală”, „vulgară” și „neinspirată”, aceasta, de guvernămînt; dar, de aici la excluderea din ordinea democrației a oclicărei sacralității, e cale lungă. Cam prea lungă... Să ne gîndim la, numai, „sfința Constituției”; carta însăși a oricărei democrații, un „pact” al său „fundamental”, — vorba lui Rică Venturiano; sau, lăsînd gluma la o parte, la acest „eredo” liberal (fie și dacă cea dinții, democrația va să zică, nu-i pe de-a-niregul sinonimă cu, implicat meru intr-însa, liberalismul), și a-nume: „Pînă la ultimul meu strop de sînge, lupta-mă voi pentru ca tu să poți să ai și să susții idei opuse alor mele”. — formulă, cel puțin, riscantă (și ducînd la lozomahie, bacea, în rest, că e cam kitsch), de vreme ce, prin invocarea san-

guinică, se contrazice cu însăși exsanguitatea (cu limfatismul, dacă vreți) a(l) corpului democrației.

Excluderea sacralității, apoi, din regnul democrației (față pentru care, de altminteri, actualele erologisme sunt numai o, în cazul optim, ingineria sau igienă, — căci, în afara pietății franciscanismului, să zicem, față cu toată crea-tura sau, rămîind în Europa, a creștinismului și „cosmic”, adio serupul naturați n-o presupune, precit hămii, și pe aceea a noțiunii de festlich, de „sărbătorește” (inecontundabilă, aceasta, cu cea de leffin festivism), — și pînă și profana Franța, care datează de prin anii unor ministri ca Ferry, nu e ferită intru totul de ceea ce, ea și atunci, se cheamă încă „jours feriés”.

Or, toamnei o stare și, o nesperată și feriată, vor fi trăit buceștenii (văduvi, în genere, de fiece) în cursul vizitei regale; și, dimpreună cu acestia, și citiva membri G.D.S., — ce nu cred că pot fi constrînși să scrie doar (Jules) Guedes-eseuri !

Asupra faptului, în fine, că, dl Andrei Cornea dicit „stare de grație”, „primelidoasă”, a Pietei Universității va fi „dus”, ca „la mînerlădă”, eu nu mă mai pronunț: no comment.

¹ Nr. 10, 13—21 mai 1992, p. 4.
² Cf. „22”, nr. 23, 12—18 iunie 1992, p. 2.
³ Cf. Cereuri și paradox, în Afinități efective, Ed. Cartea Românească, 1990, p. 121.

⁴ Pe care, în Delir monarhic, îl preocupă, de asemenea, această subluaritate, ca modiu și climat mental, „pedetru”, al democrației: „A asuma pe de-a-niregul democrației înseamnă să stii să trăiești în subluaritate...”

⁵ Mai precis, la 21 ianuarie 1936 (cf. Alain Arnaut & Gisèle Excoffon-Lafarge, Batalie, Ed. du Seuil, 1978, p. 16).

Shiko Munokata

— Loko Fuse (1958)

Ref: PUNCTE DE VEDERE din „22” nr. 24/92

Nu pot decît să salut cu entuziasm deschiderea noul rubricii, TRIBUNA LIBERĂ. Singurul reproș, consider îndreptătit, ar fi „de ce abia acum?”. De ce nu mai devreme, și abia acum, la al 125-lea număr ?

Ideea este foarte bună. Ar mai trebui însă impuse anumite restricții. Dar Dvs. spuneți: „Fără principii, nimeni nu se poate decutura în hăsișurile vieții”.

Deci, liberă... dar cu anumite condiții. Mă gîndesc în primul rînd la o limită de anșiu, care, așa cum ați spus și Dvs., este foarte critică.

Ar părea destul de rezonabilă condiția ca articolele pentru Tribuna liberă să ocupe maxim 12 pagini de revistă (respectiv, numărul corespunzător de Ko ne dischela, de pastri dacilla sau manuscrise). În fond, și la revista străine, spațiul rubricii LETTERS TO THE EDITOR este limitat. Se impun chiar restricții mai severe — de ordinul a citiva quadrai, max. 20 de rînduri sau 100—150 de cuvînt.

Desigur, nu este absolut obligatoriu ca materialul original să se încadreze în limita sus-menționată. Poate nu toți propinștii au darul de învidiat al conștiei.

Redactorul trebuie să-și rezerve dreptul de a amputa și a reformula materialul (chiar dacă unii or să spună că asta-i censură); astfel ca acesta să se încadreze în spațiul rezervat.

De altfel, cerința erod că nu-i prea restrictivă, în numărul respectiv al Tribunei cel mai util articol mi s-a părut înmăi cel mai seurt, „Rana morată”.

Peute termenul util nu-i toamnei cel mai adevărat: interesante sînt toate articolele, dar mă refeream la aplicabilitatea politică imediată.

Cînd articolul, nu pot decît să tin de acord cu domnul Ștefan Agopian. Argumentele dumnealui mi se par irefutabile, deci concluziile sînt intru totul valabile.

Concret, analiza pe puncte: MORALA ȘI POLITICA — Este evident că, pentru a putea guvernă, trebuie să faci unele compromisuri. Nu trebuie scîpnat din vedere esențialul, dincolo de aparente. În fond, qui bono ? Cui i-ar folosi păstrarea „purității morale” a opoziției dacă țara începe din nou, pentru cel puțin patru ani, pe minile tovalul ilici și ale lovarășilor săi ? Crede domnul Lițeanu că asta ar putea afecta pozitiv conștința morală și politica a oamenilor ?

Pe mine personal nu m-ar încolță prea mult faptul că ne-am mentinut o moralitate ireprosabilă, dară prețul este pierderea oricărei șanse de cistigare a aleggerilor din toamnă. Mai bine „murdăriti” de o alianță cu electoratul lui Petrică, dar cu un președinte ca Manolescu, Cuzescu sau — de ce nu ? — Lițeanu, decît curăți, dar într-un lagăr de exterminare (sau labără de reeducare prin muncă, cum or s-o numească ED, Chiar dacă o să fim în lagăr împreună cu Lițeanu, Ana Blandiana și o însemnată parte a G.D.S.-ului !

1) Sînt intru totul de acord că domnul Lițeanu se referă la un model ideal de electorat românesc, din păcate inexistent astăzi.

2) Cifrele sînt incontestabile: la 20 mai, 87% din electorat a votat pentru ilici, iar peste 65% cu feseneul.

3) Conștința logică, ineluctabilă, a punctului 2: de unde pot proveni acum

voturile pentru Coaventie ? Din partea electoratului ex-ilici, ex-fesene. Mai mult sau mai puțin „ex”. Unii s-au lămurit și au părăsit feseneul în favoarea C.D. Alții, nu complet. Ce facem cu acestia din urmă ? Îi respingem fără drept de apel ?

4) Consider că nu ! Acest punct merită dezvoltat mai mult, argumentul domnului Agopian trebuie dus pînă la capăt: „Apropierea opoziției de o aripă fesene, cea Roman, nu numai că n-ar produce electoratului o deăringoladă politică și morală, ci i-ar îndrepta spre urse cu inima împacăată: atunci am greșit, își vor spune, dar n-am greșit total: față de pînă și intransigentă opoziție a desoperit partea bună a feseneului de atunci”.

Poate formularea nu-i toamnei optimă, dar n-ar fi deloc de aeghizat acest pas spre o veritabilă RECONCILIARE NAȚIONALĂ. Sînt conștinți de faptul că reconciliere este un termen — ca multi alții, din păcate — compromis de neo-comuniști, dar reconcilierea, respectiv vindicarea „rănilor morale” este un factor foarte important.

Ce facem, în caz contrar, cu electoratul fesene și adășent (adică alte partidulele care nu s direct pro-FDSN sau ultra-nationaliste) ? Le reșosăm în continuare eroarea făcută ? Îi culpabilizăm excesiv ? Tăcem orice punte de comunicare, orice posibilitate de înțelegere ?

Mi s-ar părea o gravă eroare, nu numai de tactică, dar și de strategie. Pe această cale nu putem spera să realizăm nimic pozitiv. Mai grav, facem jocul securiștilor, care nu pot decît să profite de astfel de discuțiuni. Le dăm „apă la moară pentru aberații de genul celor emise relativ la Punctul 3: „Vreți să veniți în sîra leții 3,3 milioane de membri de partid și familiile acestora ? Și oțecii ? Și pe solmi patrici ?” etc, etc.

Da, ar fi o greșeală a respingere brutală a electoratului fesene, indiferent de considerente etice sau morale, ar fi o gravă eroare în plan strict funcțional. Din nou, „qui bono” ?

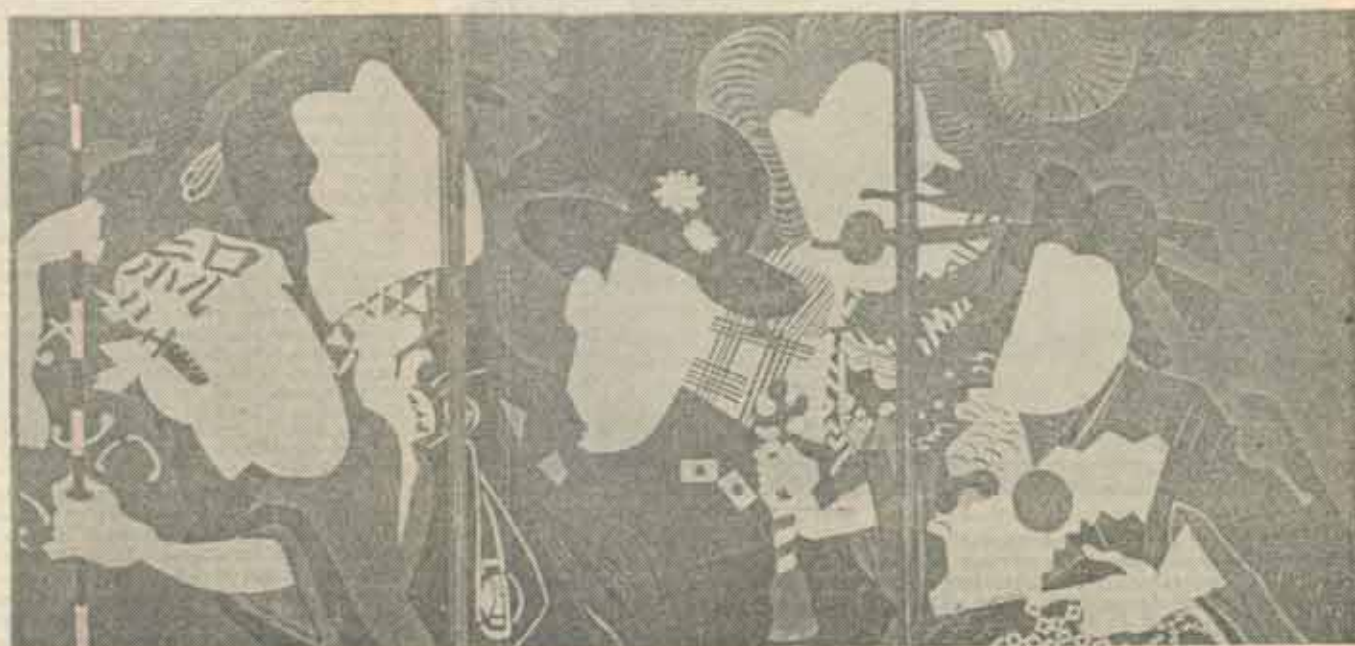
În fond, pînă și războinicii așteau stiau că nu este bine să-ți aduci dușmanul într-o situație absolut fără ieșire, ci-i preferabil să negociezi, să-i oferi o soluție, un... compromis. În caz contrar, în disperare de cauză, își va vinde scump pielea !

5) În concluzie, în cazul „compromisului” cu electoratul fesene, singurii realmente nemulțumiți ar fi F.D.S.N., vedetelii și veștii îndorant... dar nu pe considerente de morală, evident !

Cu speranța într-un „vîitor luminos” al rubricii inaugurată în numărul trecut, al Dvs.

CRISTY JAN

București, 10 iunie 1992

Ushio Shinohara — Doll Festival (1968)

SINDROMUL MONTE-CRISTO

S. DAMIAN

Am citit cu înțiriere interviul acordat de Marin Mincu pe aproape două pagini mari de revistă (Contemporanul, Ideea europeană din 15 mai 1992). O ocazie ispititoare de desfășurare oferită cu mărirea unui autor care suferă de dezechilibrul de o hiperfobie a cutii, scoțându-se în centrul unor gigantice agitații locale și planetare, fiind mereu perasplătit pentru meritele sale. Cum se inchipuie victima perpetuă a unor forte malefice, care îl hărțuiesc fără milă, criticul să la pindă febril, ghicind repede peste tot umbra urmărilor săi, delucându-le astfel mănecerele. În acest scenariu al persecuției, constat cu surprindere că el, Victima inocentă, își rezervă mie sardonice funcția Călanului. Am scris într-adevăr cu 21 de ani în urmă despre un volum de interpretări semnat de Marin Mincu, volum în care am descoperit, dincolo de o paradă a crudității, un sir de început expus pe un ton eufatic, fără drept de rențea. Intitulat O plimbare cu Arbetul, articolul meu se ocupa de derzierile unei metode critice: eliminarea răsunării și a canțitofei estetice din procesul de creație, exaltarea unui fond etic ancestral imuabil la care erau redusi numeroși scriitori români într-un exees al uniformizării, refuzul istoriei ca obiect de cercetare și respingerea deschiderii spre Europa. Ca și cum lucrurile s-ar fi petrecut ieri, Marin Mincu reia acum brusc disputa, erijându-se în martir, jertfă a unei conștientări ideologice care dărea a de alunec. Nu fondul contraverselor este prezentat în interviu, adică un scurt candelabru elementar a unei judecări critice, în schimb asistăm la o nesfârșită lamentare.

Pentru a înlesni cititorilor cunoașterea cauzelor ar fi utilă reproducerea textului meu vechi (as accepta eu plăcere o pro-

șunere în acest sens). Mă rezum aici din necesități de spațiu la eulgerarea unor mostre de eugetare din volum, lăsând euviutul în întregime autorului reclamant. Am pus doar titluri pentru delimitarea diverselor teme abordate.

Elaborarea spontană a operei de artă: „În ultimă instanță, coremonda faptelor createore se supune unei religiozități inițiatice. La poetii de inspirație adevărată, declanșarea spre actul artistic se produce spontan și în deslănțuire patetică în clipele cind harul divin coboară asupra lor. Deci [...] creatorul va fi posedat de către zeul cunoașterii (de Sfinx) devenind un simplu intermediar, un fel de Preot al artei care oficială înconștient”.

Înălțarea spre mit a produselor autohloae: „La Sodevoanu un exemplar al spetel muritoare simte tentația ridicării la starea de Arhetip, a opririi în zona abstractă a esențelor pentru o comunicare directă cu Spiritul Absolut”.

Lauda originilor, traciamaul primordial: „Cetul spiritual tracie era superior celui helenisit [...] și evident celui latin”. Tracismul etnic a fecundat spiritualitatea grecească făcînd-o să atingă absolutul”.

Inferioritatea femeii în literatură: H. P. Bengescu „o senzuală confesionistă”. „Din punct de vedere mitologic, factorul feminin are rol secund, niciodată creator”. „Prozatoarele nase senzual, dar nu inventează. Actul lor este incoștuit, precum cel procreativ. O lenie fiziologică dată le împiedică să treacă dincolo de faldurile senzualității”.

Sacrificarea lui Eminescu (planul sadic conceput probabil de Maliorescu): „Ca o fatalitate însă nimic nu a fost posibil, a fost un dat ca poetul să nu fie satisfăcut în viața erotică, să fie blamat de contemporani și să moară nebun și părăsit pînă și de prietenul său Maliorescu. (Oare Maliorescu să fi lăsat deliberat ca ciclul vieții poetului să se urmeze în corralul

toamal pentru a da pondere poetului național? Ar fi o ipoteză)”.
Din analiza romanului Morometii: „Psihologia lui Moromete se universalizează, căpătînd hieratismul unui modus vivendi etern, ce se sustrage oricărei determinări sociologice strîmbe, abstractizîndu-se treptat. Morometianismul reprezintă o metafizică inefabilă cu localizarea în tîntul de relief plan descîlca unei contemplații o cimpiei dumărene [...] Grutuitatea umanităților rurale de o complexitate marcată ancestral”.

Să aprin în acest punct bolboroseala critică, deși ar mai fi multe formulări hilare de remarcat. Despre isprăvile duhului sfînt, despre jocul fatalității și al predestinării în literatură se vorbește aproape în fiecare pagină din volum. După un interval de două decenii, Marin Mincu revine proaspăt și revendică privilegiul de a fi sârbătorit ca un erou pentru carnea tipărită odinioară. Altcineva s-ar fi ascuns cu capul în pămînt de rusine, sperînd să fie uitate frazele compromițătoare. Surescită din ce în ce mai mult de evenimente vechi, el fabulează călăr o istorie vult palpitantă cu urmări și obstacole, cu dispariții de texte, avatari din care protagonistul cel vitez și pur a leșit, stivă domnului, teafăr. La Universitate, în edituri, prin redacții pretutîndeni i s-au pus bete în roate, un complot de lichidare dirijat din culise, de un individ sadic, bănuțit desigur între timp că se referă la mine. Ce pot riposta imaginalei aprinse a autorului, știind că în nevoia lui de persecuție orice născocire e admisă?

În realitate, după predarea la România literară a articolului O plimbare cu Arbetul, în care cel în cauză a răspuns de altfel prompt tot aceluși, nu m-am mai ocupat deloc de persoana autorului. Nu știu ce dificultăți a avut în cariera doctorală, ce contracție a semnat sau i s-a reziliat, de cite ori a călătorit în Italia. Tot ce sustine în legătură cu intervențiile mele în traiectul destinului său stă pur și simplu neadevărul flagrant, plămuit ale unei fantezii paranoide. Cîț de ridicol e compus scenariul suplicului său reles și din faptul că eu eram atunci privit cu suspiciune crescîndă de forurile oficiale, însuși Dumitru Popescu a dispus în 1974 scoaterea mea și a altora din presa literară fără nici o explicație. Timp de douăzeci de ani am fost absent din paginile revistelor și ziarelor.

În ce privește postura de rezistent a lui Marin Mincu (altuarea permanentă

în opoziție”, cum susține în mod bombastic în interviul recent), împiedicat să scrie, maltrat în cronici și folietoane, în cele din urmă interzis ca subversiv și periculos, o simplă adunare a cărților sale apărute în anii de surghiun și a volajelor efectuate ar fi grăitoare. Cu aceste date, concrete, evidente, teza persecuției maxime sună neșpus de caraghios! Totuși el perseverează, caută să justifice neasteptatele sale schimbări de direcție în critică, nimic nu-l inhibă. Din interviu: „Cînd am simțit că rezultatele criticii arhetipale pot fi valorificate în favoarea discursului puterii (orice putere își aducea imediat ceea ce nu poate contracara), am trecut la critica semiotică și apoi la textualism pentru care, cînd lumea a înțeles despre ce e vorba, am fost atacat din toate părțile”. Si interlocoarea, multă de admirație, conștență cu exactitate tot ce aude. Pe marginea pateticiei confesional m-as permite două observații: 1) autorul reușește indirect să pretînda lui critică arhetipală coincide cu linia oficială, deci cade din nou teoria rezistenței integrale, deci ce motive serioase de convertire în convingeri poate invocă un cercetător care jonglează în perioade scurte cu cele mai felurite orientări? Veselă metamorfoză!

Cînd se concentrează asupra unor subiecte resirine și recourse la investigații riguroase, Marin Mincu obține și unele rezultate incoștestabile, dar apoi tentația infatuării îl joacă iar o festă. Cîț despre afirmațiile scandaloase și jignitoare din interviu la adresa unor adevărați dizidenți (Dinescu, Paler, Iorgulescu), cărora le conștiea cîntea și autenticitatea (asteaptă „semaforul verde de la Paris”) și îl vede ca pe niște pigmei față de statura lui de adversar implacabil prin operă al dictaturii — pe acest plan al discuției revista Contemporanul acordă gir unor defălmări grave.

Reinviat după două decenii ca un nou conic de Monte-Cristo, venit să facă dreptate, stăpîni de sindromul revanșei, Marin Mincu nu se mărginește să dea declarații și să se fotografieze în tinuță fatigă. Mai mult decît atât, el imple cu novestea faimoasei sale maziiri epica unor serii lungi de ficțiune, în care și acolo eu dețin rolul autonomic de instrument al Răului. Trebuie să-l dezamăgim din vreme pe infatigabilul răzbumător: oricît ură și furie infiltrează narațiunilor, romanele sale, viciate de un cămîi și orb narcisism, nu devin astfel mai bune.

COMEMORARE LA MĂRȚIȘOR

Marcînd un sfert de veac de la trecerea în neființă a șlefularului Cuvintelor potrivite, Muzeul Literaturii Române organizează duminică 12 iulie 1992, ora 11, o nouă ediție a confluentei lunare de literatură și artă desfășurate sub genericul MĂRȚIȘORUL — PATRIA LITERATURII ARGHEZIENE.

Consecvenți ritmului lunar al acestor „confluente” — găzduite la Casa memorială „Tudor Arghezi-Mărțișor” — organizatorii își propun ca această evocare să fie marcată de prezența unor personalități contemporane mentorului „Mărțișorului”, precum și a unor cunoscuți exegeți ai operei argheziene.

Doamnei MITZURA ARGHEZI, generoasa gazdă a „Mărțișorului”, i se vor alătura: poetul DAN LAURENȚIU, preotul MIHAI TĂTĂRIM, prof. univ. AL BALACI — membru corespondent al Academiei, criticul de artă BARBU BREZIANU, prof. univ. GHEORGHE BULGAR, criticii literari: MARIANA IONESCU, LIVIU PAPADIMA, LAURENȚIU ULICI, ELENA ZAHARIA FILIPAȘ și actorii: OLGA BUCĂTĂRU, VISTRIAN ROMAN, CRISTINA TACOL.

„AVANGARDA — DE LA CARAGIALE LA IONESCU”

„Ne vom ocupa în primul rînd de interferența surselor, de întorferența Orient — Occident și trecerea lor prin spațiu și timp. Sursele nu în calitate lor de istorie, ci relația lor cu publicul contemporan. Pentru a produce în omul de pe stradă, dacă e posibil, unele mutații.”

Cuvintele doamnei Cătălina Buzoianu, dintr-un interviu mai vechi, rezumă într-un fel bunele intenții ale Centrului de Antropologie Teatrală. Prima manifestare organizată sub egida acestuia „Avangarda — de la Caragiale la Ionescu”, s-a desfășurat între 29 și 30 iunie 1992, bucurîndu-se de o prestigioasă participare.

În prima zi, după festivitatea de deschidere, a avut loc masa rotundă „Caragiale și Caragiale”. Seara, la Teatrul Mic s-a putut viziona piesa „Scu-

nole” de Eugen Ionescu. Sîmbătă 27 iunie, dimineața, în prelungirea discuțiilor anterioare s-au relevat principalele concluzii ale primei mese rotunde: apoi s-a vizionat pe casetă „Ospățul lui Baltazar”. De la ora 19.00, la Teatrul Tîndărică, un colaj din textele lui Urzuz, în regia Cătălinei Buzoianu, a constituit pretextul unei rememorări și redescoperiri benefice a precursorului teatrului absurd.

În ultima zi, masa rotundă „B. Fundoianu, Urzuz, T. Tzara”, cu lecturi din acesta din urmă, a fost urmată de discuții sub genericul „Eugen Ionescu”. Dincolo de punctele de vedere exprimate, de polemicele mai mult sau mai puțin implicite, s-a putut sesiza dorința ca teatrul să ajute la definirea omului contemporan, la regăsirea acestuia în raport cu efectul surselor, al memoriei culturale. (M. C.)

MARC CAPELLE

PENTRU O POLITICĂ AUDIOVIZUALĂ ROMÂNEASCĂ

(Urmare din numărul trecut)

Relatarea „vizitelor” președintelui republicii în provincie, ritualul cotidian al aniversărilor și comemorărilor de toate genurile ilustrează în mod crud decăderea dintre utilizarea făcută din „cutia cu imagini” și realitatea din stradă. Cîț dintre romîni se recunosc pe micul ecran? Responsabilii televiziunii vor trebui, mai devreme sau mai tîrziu, să aleagă între a fi instrument al puterii (oricare ar fi ea) sau instrument al creației, între a fi o televiziune deschisă spre exterior ori una a cabinetelor ministeriale.

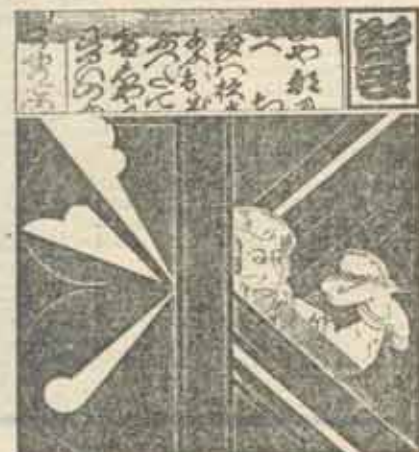
Lipsurile financiare nu explică totul. Oare o listă de îndatoriri pe care conducătorii televiziunii publice ar trebui, evident, să le respecte, nu ar putea defini obiectivele pe care televiziunea își propune să le atingă și prioritățile în materie de programe? Spre exemplu, ce loc ar putea fi acordat în cadrul acestor programe minorităților naționale? Unii ar putea fi tentați să lase această problemă în grija viitoarelor televiziuni comerciale, mulțumindu-se cu ideea că „vor inventa ele ceva”. În acest caz însă, limbile și culturile minorităților nu foarte puține șanse să găscască un spațiu pe posturile private, aflate în căutarea rentabilității și deci a unei majorități de telespectatori. În consecință, misiunea de a răspunde acestei așteptări li va reveni televiziunii publice, mai puțin sensibilizată — sperăm — de cursa pentru audiență. Ce să mai spunem despre producția lucrărilor de ficțiune? Cu ce va rămîne televiziunea publică română cînd, tot pentru a satisface exigențele rentabilității și regiele publicitare, seriarele americane vor emigra pe frecvențele televiziunilor private?

În octombrie 1991, Fred Forest, expert în provocări mediatiche, a realizat în Sofia o experiență interesantă. Timp

de o săptămîină, el a dus o campanie pe tema „Fred Forest, președintele televiziunii bulgare pentru o televiziune utopică și nervoasă”. Ideea consta în lansarea unei dezbateri publice asupra rolului televiziunii în Bulgaria. Această inițiativă „mediatic-artistică” nu a fost pe placul autorităților televiziunii bulgare care, prinse n „Ingratul delict al lipsei de imaginație, au refuzat orice dialog. Totuși, dacă ele ar fi avut în acei moment o strategie, o politică audiovizuală veritabilă, năvăla pe scenă a unui Fred Forest sau a altcuiva le-ar fi perturbat mult mai puțin. Este un lucru la care ar trebui, poate, să meditam.

*) Nedelcho Milev, în Communication et Langages, nr. 91, ianuarie 1992.

(N. red.: Marc Capelle este ziarist și consilier la Facultatea de Jurnalistică din București).

TREZIRE DUPĂ SĂRBĂTOARE LA VARȘOVIA

interviu cu BRONISLAW GEREMEK*
realizat de HENRYK KURTA**

Fiind prima care a zdruncinat iar apoi a dăruit un regim comunist supus Moscovei, Polonia a fost glorificată de țările liberale. Astăzi, ea își îngrijorează prietenii datorită unei situații politice instabile: într-adevăr, în mai puțin de 30 de luni, ea a cunoscut trei guverne succesive. Și de-a o nouă criză guvernamentală se profilează la orizont...

Pe plan economic, situația nu este cît de puțin mai strălucitoare: în doi ani, numărul șomerilor a crescut de la 300.000 la peste 2 milioane; recesiunea — consecința prost calculată a luptei împotriva hiperinflației — continuă să provoace foamete în lanț; cît privește burocratia, tot atât de greoaie, ea încetinește ritmul privatizărilor și descurajează pe eventualii investitori străini. Ieri, viif de lance în luptă împotriva „vechilui regim” totalitar, Polonia pare în momentul de față a nu ști cum să se apuce să construiască o societate nouă.

Libertatea acordată partidelor politice a făcut să reapară sperietori ce păreau de mult uitate: un naționalism jovin și un clericalism exagerat ce-i sperie pe polonezii înșiși. După sondaje, 60% dintre ei apreciază că biserica joacă un rol prea important în viața țării... De unde, apariția vulturilor de proteste ce se termină adesea cu greve. Aceste mișcări sînt în general organizate fie la apelul Solidarność-ului, fie la cel al sindicatului de obediență comunistă, ce — semn al timpurilor — numără de două ori mai mulți aderenți decît concurențul său. Dar și mai grav este faptul că nemulțumirea este însoțită de un derguș din ce în ce mai vizibil împotriva unor oameni și partide politice.

Cînd spune că „democrația este plictisitoare”, Bronislaw Geremek nu exprimă doar nostalgia „timpurilor bune” în care totul era

limpede: atunci se știa împotriva cărui inamic trebuia luptat.

El vrea să mai spună că învățarea democrației cere multă îndeminare din partea învățătorilor și multă răbdare din partea elevilor. Cu alți mai mult cu cît se cere unei națiuni cu tradiții individualiste bine dezvoltate să recupereze în cîteva luni o întîrziere acumulată în timp de mai bine de jumătate de secol. Polonia s-a angajat aici într-o cursă cu obstacole, unde toate căderile și leșurile din culoar sînt posibile și ale cărei rezultate sînt greu previzibile...

* Președinte al grupului parlamentar al Uniunii Democratice, principal partid provenit din Solidarność (prezidat de Tadeusz Mazowiecki). Președinte al Comisiei afacerilor externe a Dietei. În vîrstă de 60 de ani, medievalist de reputație mondială, Bronislaw Geremek a părăsit partidul comunist în 1968 după intervenția sovietică în Cehoslovacia. Disident, apoi opozant al regimului comunist, el a fost, începînd din august 1980, unul din principalii consilieri ai Solidarność-ului și al președintelui acestuia, Lech Walesa. După declararea stării de război din decembrie 1981, a fost internat, apoi din nou arestat în 1983 datorită activităților sale clandestine. În primăvara 1989 a fost unul din negociatorii acordurilor „mesei rotunde” dintre opoziție și puterea comunistă. Aceste acorduri au dus la organizarea unor alegeri legislative partiale libere, ce au adus la putere, în septembrie al aceluiași an, primul guvern necomunist al blocului sovietic.

** Ziarist, scriitor, profesor la Colegiul European de la Bruges.

HENRYK KURTA: A doua zi după primele alegeri legislative cu adevărat libere din octombrie 1991, președintele Lech Walesa s-a însărcinat cu formarea guvernului. După ce inițial a acceptat această propunere, pînă la urmă a declarat forfait. Ce se întîmplase între timp?

BRONISLAW GEREMEK: Cînd am acceptat această misiune, știam că prima sarcină ce-mi revenea era să pun la punct o politică economică susceptibilă de a obține consensul populației. Un consens dificil de obținut într-o democrație post-comunistă încă tină și fragilă.

Cea mai mare problemă ce o avem de rezolvat era cea a relațiilor cu Parlamentul. Polonezii votaseră o Cameră extraordinară de pluralistă, compusă din vreo 20 de partide, dintre care nici unul nu putea pretinde un loc central.

De îndată ce am făcut primele contacte cu clasa politică, mi-am dat seama că partida era departe de a fi cistigată. Desigur, nu speram la un sprijin unanim, dar mă gândeam că înă puteam bizui pe un acord parțial ce ar fi permis guvernului să treacă de votul de nelăcredere. Mă pregăteam să infrunt trei debateri fundamentale: votarea bugetului „Mica Constituție” și problema puterilor speciale acordate guvernului. Așadar, era necesar să se concentreze o coaliție solidă în jurul celor trei partide născute din Solidarność. Imediat s-a vădit însă că o astfel de uniune era imposibilă datorită conflictelor interne. Pe deasupra, vechiul „tabără” prezidențială, formată din partidele ce susținuseră candidatura lui Walesa, se curtasă cu președintele. În fața acestei situații, am decis să renunț la formarea unui guvern și să-mi anunt decizia cîi de curînd posibil pentru a-și ușura sarcina succesivului meu.

H.K.: În ce constă programul dv. economic?

B.G.: Pentru mine, prioritatea trebuia acordată luptei împotriva inflației, instaurării mecanismelor de plată și punerii la punct a unei monede stabile și convertibile. Mai constam de asemenea să abordez problema economiei etatizate. Intreprinderile publice reprezentă în continuare 80% din patrimoniul economic național. Aceste intreprinderi sînt pe cale să fie marginalizate, nu numai datorită slabei productivității ei și datorită prudenței statului care pare că se teme de ceea ce posedă. Poziția mea era clară: doram să închin unitățile de producție ale căror rezultate erau nesatisfăcătoare și să acord celorlalte — celor rentabile ce beneficiau de încrederea băncilor — aceleași drepturi ca și întreprinderilor private.

Sînt convins că de-a lungul perioadei de tranziție pe care o traversăm, economia este bi-sectorială prin natură. În noile activități unui sector „privat” statul va continua să joace încă un timp un rol major, ce — ce implică, din partea guvernului, o atitudine mai cooperantă.

H.K.: Cîteodată, polonezii lasă impresia că, odată cu bucuria revărsirii libertății, sînt mai nerăbdători în a distruge vestigiile trecutului decît în a construi viitorul.

B.G.: Libertatea fascinează și stîrnește entuziasmul. Democrația este mai plictisitoare. Individul are dificultăți în identificarea sa cu instituțiile democratice, de cînd, în mod spontan, totul îl duce spre libertate.

Pe vremea cînd eram în opoziție, noi nu ne simțeam marginalizați politic, spre deosebire de disidenții sovietici. Aceasta deoarece reușiserăm să creștem deosebit de mult societăți civice: o presă clandestină, cursuri universitare de drept, de sociologie, de economie politică și de etică. Prin toate acestea simțeam suflînd vîntul libertății. Pericolul născut de la interdicția, ce ne acăsa în permanență, ne întărea determinarea.

Ieșirea din comunism a fost mult mai penibilă de trîit decît ne-o imaginăm vîndea. Fără discuție, clamul de libertate era încă prezent, dar încozul cu

incetul ei și-a pierdut din intensitate. La sfîrșitul lui 1989, cînd primul guvern necomunist s-a angajat pe calea reformei economice — reformă ce urma să scadă nivelul de trai cu o treime —, sacrificiile impuse populației au fost relativ bine suportate. Progresiv însă s-a instalat deziluzia.

Noile elite nu știu cum să dialogheze cu societatea, cum să decizie potențialul sensul deciziilor lor. În politică nu ajunge să ai dreptate, trebuie să-ți știi să-i convingi și pe ceilalți. Acest principiu este în particular valabil în regimurile post-comuniste, unde tot ce este apropiat puterii continuă să inspire cea mai mare suspiciune.

În fond, gresala noastră — a mea și a prietenilor mei — a fost de a refuza partidele politice. Este adevărat că în țările noastre partidele politice nu sînt populare. În plus, în perioadele dificile, un partid ține a apăra interesele egoiste ale unui grup. De aceea am preferat să formăm, în jurul Solidarność-ului, „comitetele civice”. Am asistat la o mișcare similară și în Cehoslovacia, Ucraina și Bielorusia. Ne gîndeam că trebuiau prelungite aceste forme nepartizană ale vieții politice, deoarece societatea respingea partidele. Astăzi, sînt convins de contrariul: partidul este unicul mod de exprimare a democrației. În Polonia, formațiunile istorice ce au preluat menținerea „Democrației naționale” sau a „Partidului socialist” s-au dovedit ineficace. Cîi îl privește pe candidatul ce au mizat pe demagogie și populism, ei au obținut un oarecare succes, dar de scurtă durată. Alții pe baza unui program necoerent, ei se sînt acum prizonierii unor promisiuni imposibile de ținut. Viitorul partidelor politice constituie, după părerea mea, una din principalele probleme ale țărilor post-comuniste.

H.K.: Denunțați atomizarea

vieții politice; și totuși un simț al dv. „tatăl” proporțional, ce a permis toamii acestor partide mici să-și facă intrarea în Dieta?

B.G.: Adevărul este mai simplu. Într-un început în țară s-a făcut în așa fel încît să fie adoptat scrutinul majoritar. Apoi, timp de un an, am încercat să promovăm un sistem mixt, în care jumătate sau o treime din deputați să fie aleși prin scrutinul majoritar, iar restul la proporțională. Dar președintele s-a opus acestui proiect. Atunci am propus ca să nu fie reprezentate în Cameră decît partidele ce totalizează mai puțin de 5% din sufragii, avînd în minte imaginea a ceea ce se practica în Germania. Acest principiu a fost reținut pentru lista națională, ce înglobează 15% din mandate, dar a fost respins pentru listele regionale.

Cunoașteti rezultatul: o democrație răzîndice a forțelor politice și sentimentul personal de a nu fi reușit atîngerea scopului fixat. Reflectînd, totuși, acest fapt nu este chiar sîit de negativ. Să-mă explice cu ocazia ultimelor alegeri, participarea electoratului a fost foarte slabă. Dacă s-ar fi împiedicat intrarea micilor partide — ce sînt vreo 250 — în Parlament, decalajul între societate și reprezentanții săi ar fi fost și mai accentuat. Este aproape sigur că exclusiv unui astfel de sistem n-ar fi existat să facă apel la stradă.

Nu vă ascund intenția mea de a cere Dietei o revizuire cît mai rapidă a legii electorale. În speranța că vom reuși — datorită unui dozaj armonios de scrutin majoritar și de reprezentare proporțională — evitarea reproducerii unei astfel de situații.

H.K.: Ai publicat o carte intitulată Ruptura, interpretată de majoritatea cititorilor ca o justificare a conflictului dv. cu Lech Walesa.

B.G.: Titlul cărții este echivoc în mod voluntar. De fapt,

cartea relatează ruptura Poloniei cu comunismul. Aceasta fiind spusă, este adevărat că Walesa și eu mine ne-am despărțit în 1990, cînd el și-a făcut publice ambițiile prezidențiale. Am avut cuvinte dure de spus la adresa sa, de care de altfel el nu s-a simțit să mi le întoarcă. Dar n-am negat niciodată preșidenția ce mă leagă de Walesa: zecă ani din viața nu se șterg cu un singur gest. După alegerea sa, am fost printre primii care l-au vizitat și chiar și acum, în perioadele de mare tensiune dintre noi, mi telefonază ca să-mi vorbească despre viitor.

Astfel, cînd mi-a propus postul de prim-ministru, n-am fost foarte surprins. Paradoxul nu era decît aparent, deoarece cred că deocareea sa era absolut onestă și nu căuta cîștig de puțin, eu nu știu ce timp machiavelic, să-nu erodeze prestigiul personal sau pe cel al partidului meu.

S-a produs o ruptură între Walesa și partidul ce l-a adus la putere. Bruce, s-a trezit singur și a fost nevoit să-și pregătească alți susținători. Fiind dator să realizeze promisiunile făcute de-a lungul campaniei electorale, s-a simțit prins în capcana propriei sale demagogii și probabil că și-a dat seama de fundamentalul criticilor pe care i le adresam.

În schimb, trebuie să l se recunoască și un merit: acela de a fi rezistat tentației autorității autoritare — tentație ce-l pîndeste pe tot conducătorii post-comunisti. Este înușit să vă precizez că niciodată n-am fi conceput să preluăm conducerea vreunui guvern dacă situația se prezenta astfel.

H.K.: Polonezii reprobază des responsabilii noului regim că se comportă de aceeași manieră ca și comunistii, că fac să prevaleze interesele elitarului lor nevoilor țării. Ce este adevărat din această acuzație?

B.G.: Avem aici de-a face cu un fenomen universal, în

epoca opoziției, anumite idealități — ce erau numeroși în vînturile noastre — se gîndeau că am putea funcționa alfel. Urmasii evenimentelor a grătat că singurul (toată lumea). Dar cazul Poloniei nu este disperat: sîntem încă departe de patologia socială.

Un alt fenomen mă îngrijorează mai mult: cel al personalității solidarității tradiționale la esaloanele inferioare ale puterii. Numai cadrul constituțional al vieții noastre politice pare să fi evoluat. În micile case, nu numai că structurile economice nu s-au schimbat dar, în plus, aparatul puterii locale este tot la locul său. Teri, totul era condus de secretarul de partid; astăzi, este condus de fratele acestuia, care nu este altul decît președintele consiliului parhial; totul se petrece în familie. Văd un pericol în aceasta în măsura în care este posibil să reușesc să întelegă prin ce noua putere este realmente nouă. Viața politică e evoluat; nu însă și realitatea cotidiană.

H.K.: Nu credeți că ar fi fost mai judicios a urma exemplul unor țări ca Belgia, Franța sau Italia, unde un om politic trebuie mai întâi să-și dovedească cunoștințele la nivel local înainte de a l se încredința responsabilității naționale?

B.G.: Este limpede, că generalizarea noștiei a politici, de jos în sus constituie cea mai bună școală. Dar ce putem face? Puterea ne-a căzut așa de brusc între mâini... Am fost obligați să improvizăm. Pentru a face față nomenclaturii, am prezentat candidaturi de actori celebri, artiști, scriitori, profesori. Toate țările ex-comuniste au făcut același lucru. Pentru simplul motiv că, în această țară, mediile intelectuale se bucură de un mare prestigiu.

H.K.: Sînteti exemplul-tiu al noului om politic al erei post-comuniste. Cum v-ați deținut? Ce predomină la dv? Istoricul sau omul politic din dv?

B.G.: Mult timp m-am considerat politician amator, ce se consocia în principiu cercetării istorice. Astăzi nu mai pot spune asta: am devenit vînt-devingînd un politician profesionist. Dar trecutul meu de istoric îmi permite să-mi păstrez distanțele față de mine însumi și să observ scena politică mai de departe și mai de sus. Este un înens avânt, acela de a putea face să profile fiecare din cele două domenii care mă pasionează de exorcizarea acumulată în viață.

(Continuare în următorul număr)

(Dună Politică Internațională, nr. 483, 1992)

Traducere de
VASILE DAMIAN

1) Dieta este compusă din 400 de membri, aleși din 20 de partide, dintre care 7 sînt reprezentate de un singur deputat.

2) „Mica Constituție” reprezintă un ansamblu de texte ce îmbunătățesc Constituția. În vigoare, în așteptarea votării unei noi Constituții pe deplin adaptată schimbărilor politice și sociale survenite în Polonia după 1989.

3) În urma unei inițiative a președintelui Walesa, în favoarea fostului prim-ministru Jan Krzysztof Bielecki, Parlamentul urma să voteze „puteri speciale” pentru guvern, pentru a-l permite acestuia din urmă să promulgheze decrte. Inițiativa era justificată de incertinea Dietei în votarea unor legi.

4) Principalele formațiuni politice născute din Solidarność sînt: Uniunea democratică, Convenția de centru și Congresul liberal-democrat.

5) Narodowa Demokracja, de dreapta, și Polska Partia Socjalistyczna, de stînga, figurau printre cele mai importante partide politice din Polonia între cele două războaie.

6) Sistemul electoral polonez, adoptat pentru legislativele din octombrie 1991, era parțial inspirat din sistemul belgian, ce conține un vot dublu, pentru o listă și pentru unul sau mai multe nume. În absența unui prag, anumii deputați au fost aleși cu cîtevazeci de mii de voturi, pe cînd alții au fost aleși cu doar cîteva sute de sufragii.